

KUMMITOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN NUORTEN
YSTÄVIEN KLUBITALOILLA

Niemelä, Jussi
Ollikainen, Anne

Opinnäytetyö
Sosiaaliala
Sosionomikoulutus
Sosionomi AMK

2016

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijät	Anne Ollikainen Jussi Niemelä	Vuosi	2016
Ohjaajat	Leena Seppälä Sari Halttunen		
Toimeksiantaja	Nuorten Ystävät ry, Klubitalohanke		
Työn nimi	Kummitoiminnan käynnistäminen Nuorten Ystävien klubitaloilla		
Sivu- ja liitesivumäärä	57		

Opinnäytetyömme käsittelee vertaistukitoiminnan käynnistämistä Nuorten Ystävien kolmella klubitalolla yhteistutkimisen menetelmää soveltaen. Tutkimusongelman pyrimme tiivistämään kysymykseen: miten yhteistutkimisen menetelmä soveltuu vertaistukitoiminnan käynnistämiseen.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö, joka koostuu vertaistuen käynnistämiseksi järjestetyistä koulutuksista Nuorten Ystävien klubitaloilla sekä opinnäyteraportista. Koulutukset pidimme yhteistutkimisen menetelmää soveltaen kevään ja syksyn 2015 aikana. Koulutuksia järjestimme yhteensä 14 kertaa, minkä lisäksi klubitaloilla pidettiin infotilaisuus ja koulutusten suunnittelupäivä. Koulutusten päätteeksi järjestimme kaikille yhteisen kummileirin. Koulutussisällöt muodostuivat taloittain yksilöllisiksi.

Opinnäytetyön raportissa käsittelemme vertaistukea käsitteenä sekä yhteistutkimista menetelmänä. Työskentelyn teoreettista taustaa avaamme lisäksi dialogisuuden ja sosiokulttuurisen innostamisen käsitteiden kautta. Kuvaamme raportissa vertaisten koulutuksessa käyttämiämme osallistavia toimintatapoja, koulutusten kulkua sekä haasteita ja onnistumisia. Johtopäätöksissä toteamme, että yhteistutkimisen menetelmä soveltuu hyvin vertaistukitoiminnan käynnistämiseen, mutta se vaatii selkeää dokumentointia tuotetuista sisällöistä sekä avointa ja tutkivaa mieltä mukaan lähteviltä.

Avainsanat: vertaistuki, yhteistutkimus, sosiaalinen kuntoutus, käyttäjälähtöinen kehittäminen

Lapland University of Applied
Sciences
Bachelor of Social Services

Authors	Anne Ollikainen Jussi Niemelä	Year	2016
Supervisors	Leena Seppälä Sari Halttunen		
Commissioned by	Nuorten Ystävät ry, Club House -project		
Subject of thesis	Starting of a Kummi-activities at Club Houses of Nuorten Ystävät		
Number of pages	57		

Our thesis deals with starting peer support activity at three club houses of Nuorten Ystävät by using the common research method. We aim to summarize our research problem into one question: How does the common research method apply to starting peer support activity?

Our thesis is a functional thesis which consists of starting the peer support training at Nuorten Ystävät club houses and of the thesis report. The trainings were held during spring and autumn 2015 by using the common research method. The trainings were organized altogether 14 times and in addition there were also an information event and a planning session for the trainings. We arranged a mutual camp for all our trainees. The contents of the trainings were formed individually by all the club houses.

In the thesis report, we deal with peer support as a concept and common research as a method. The theoretical background is opened by notions such as dialogue and sociocultural animation. Challenges and success, procession of trainings and participatory methods in trainings are described in this report. Conclusion: is that the common support method lends itself well to starting peer support activities, but it demands specific documentation of produced content and an open as well as exploratory minds from the involved.

Key words: peer support, common research, social rehabilitation, user-oriented planning

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 LÄHTÖKOHTIA KEHITTÄMISTYÖHÖN.....	8
2.1 Klubitalot.....	8
2.1.1 Kansainvälinen klubitalomalli	8
2.1.2 Nuorten Ystävien klubitalot.....	9
2.1.3 Vertaistuki	12
2.2 Sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen	13
2.2.1 Menetelmälliset valinnat: dialogisuus	15
2.2.2 Yhteistutkiminen.....	17
3 NUORTEN YSTÄVIEN KLUBITALOJEN KUMMITOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN	23
3.2 Kummitoiminnan käynnistäminen	23
3.3 Pönkkä.....	28
3.3.2 Ensitapaaminen ja koulutusten suunnittelu	29
3.3.3 Pönkän kummikoulutukset	31
3.4 Roihula.....	35
3.4.1 Ensitapaaminen ja koulutusten suunnittelu	35
3.4.2 Roihulan kummikoulutukset	36
3.5 Tönäri.....	40
3.5.1 Ensitapaaminen ja koulutusten suunnittelu	40
3.5.2 Tönärin kummikoulutukset	42
3.6 Haasteet ja onnistumiset.....	46
4 JOHTOPÄÄTÖKSET	51
POHDINTA	53
LÄHTEET.....	56

ALKUSANAT

Haluamme kiittää Nuorten Ystävien klubitaloja ja niiden henkilökuntaa mahdollisuudesta tehdä tämä opinnäytetyö. Koko kevään ja syksyn ajan meitä on odottanut lämmin vastaanotto ja ihana talonväki. Erityisesti haluamme kuitenkin kiittää kaikkia kummeja hulvattomasta vuodesta, naurusta, luottamuksesta ja heittäytymisestä. Ilman teitä tätä työtä ei olisi.

Kiitos kuuluu myös kotiin puolisoillemme, jotka ovat jaksaneet olla meidän tukenamme ja hoitaa kotityöt, lapset ja arjen niinä pitkinä iltoina, kun me olemme istuneet koneella.

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aihe nousi esiin klubitalo Pönkän jäsenten toiveesta saada klubitalolle vertaistukijäseniä, jotka ottaisivat uuden tulijan vastaan talolla sekä toimisivat klubitalon edustajina erilaisissa tilanteissa. Toinen opinnäytetyön tekijä oli tuolloin harjoittelussa Pölkässä ja ehdotti, että muodostaisimme klubitalon jäsenistä ryhmän, josta alkaisimme kouluttaa taloille vertaistukijäseniä, kummeja. Vertailupohjan saamiseksi otimme koulutukseen mukaan Oulun lisäksi Kajaanin ja Rovaniemen yksiköt.

Toteutimme kummikoulutukset hyödyntäen yhteistutkimisen menetelmää, jossa ammattilaiset ja palvelujen käyttäjät kokoontuvat yhdessä samanarvoisina tutki- maan asiaa, johon heillä on yhteinen intressi. Koulutukset pidettiin kevään ja syk- syn 2015 aikana. Kaikkiaan koulutuksia pidettiin 14, minkä lisäksi pidimme kum- meille yhteisen kummileirin hieman ennen joulua 2015. Osallistuminen kummi- koulutuksiin oli vapaaehtoista ja kummien omien voimavarojen mukaista.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää yhteistutkimisen menetelmän so- veltuvuutta vertaistukitoiminnan käynnistämiseen Nuorten Ystävien kolmessa klubitalossa. Koemme saaneemme kattavaa tietoa yhteistutkimisen tarjoamista mahdollisuuksista koulutusten järjestämiseen ja toivomme, että niistä on jatkossa apua Nuorten ystävien klubitaloille. Yhteistutkiminen, vertaistuki, dialogisuus ja sosiokulttuurinen innostaminen ponnistavat samankaltaisista arvoista ja tavoista toimia. Nämä tavat ja periaatteet ovat yhteneviä klubitalotoiminnan ideologian kanssa. Yhteistutkimisen menetelmää ei ole aiemmin sovellettu vertaistukitoimin- nan käynnistämiseen, mutta niiden tausta-ajattelut tukevat toisiaan.

Opinnäytetyömme rakentuu neljästä luvusta. Ensimmäisenä kerromme teoreetti- sen osuuden opinnäytteestämme. Kerromme yhteistutkimuksesta, sen pohjana toimivasta sosiokulttuurisesta innostamisesta sekä dialogisuudesta työskentely- menetelmänä. Lisäksi annamme esimerkkejä siitä, miten teoriat näyttäytyvät kummitoiminnassa ja kummikoulutuksissa. Toisessa luvussa kerromme varsinaisista kummikoulutuksista. Olemme kirjoittaneet toiminnallisten osien väliin teo- riaa kuvataksemme matkan aikana tapahtuneita muutoksia sekä perustellak-

semme tekemiämme ratkaisuja. Samassa luvussa esittelemme kummikoulutuksissa esiin tulleita haasteita ja onnistumisia. Tähän alalukuun keräsimme mielestämme tärkeimmät ja mieleen painuvimmat oppimiskokemuksemme. Kolmannessa luvussa kerromme opinnäytetyömme koulutuksista keräämiämme johtopäätöksiä. Viimeisessä luvussa pohdimme, miten opinnäytetyömme onnistui ja miten yhteistutkimisen menetelmä muovautui konkreettisesti koulutuksiin sekä miten yhteistutkimisen menetelmää voisi jatkossa hyödyntää.

2 LÄHTÖKOHTIA KEHITTÄMISTYÖHÖN

2.1 Klubitalot

2.1.1 Kansainvälinen klubitalomalli

Klubitalo on palkatun ammattihenkilöstön ja mielenterveyskuntoutujien muodostama yhteisö. Se tarjoaa jäsenilleen vertaistukea ja työpainotteista toimintaa arkeen. (Vähäkylä 2009, 46.) Klubitalojen kansainväliset standardit perustuvat tasa-arvoon, yhteisöllisyyteen ja arkikuntouttavaan työhön. Toiminta lähtee klubitalojen jäsenten omista tarpeista. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 215.) Jäseneksi klubitaloon pääsee täysi-ikäinen mielenterveyden ongelmista kärsinyt henkilö. Jäsenyys on aikarajoitteetonta ja vapaaehtoista. Talolle voi aina palata, vaikka olisi ollut välillä poissa. Uusien jäsenien hyväksymisestä päättää klubitalon jäsenten kokous ja uudet tulijat saavat perehdytyksen talon toimintaan. Jäsenillä on vapaus valita itse, miten osallistuvat talon toimintaan ja hyödyntävät sitä kuntoutumisessaan. Kaikki jäsenet ovat tasa-arvoisia riippumatta toimintakyvystä tai diagnoosista. (Pöyhönen 2003, 15-20.) Klubitalotoiminnassa korostuvat vertaistuki ja osallisuus sekä kuntoutujan arjenhallinnan ja omanarvontunnon kasvaminen (Järvikoski & Härkäpää 2004, 217).

Käytännössä klubitaloilla arjen työt tehdään pääsääntöisesti jäsenten voimin. Työntekijät ohjaavat ja tukevat tarpeen mukaan. Päätöksenteossa, suunnittelussa ja kehittämisessä jäsenillä on tasaveroinen asema työntekijöiden kanssa. (Pöyhönen 2003, 16-17; Järvikoski & Härkäpää 2004, 217; Vähäkylä 2009.) Talot ovat auki vähintään viitenä päivänä viikossa. Klubitalolla tehtävä työ on aina talon omaa toimintaa eikä sitä tehdä tilauksesta tai ostopalveluna. Maksullinen tai ilmainen työ ulkopuolisille henkilöille tai yhteisöille ei kuulu toimintaan. Jäsenille ei makseta korvausta tehdystä työstä. Klubitalo ei ole myöskään terapia- tai lääkeshoidon paikka. Toiminnassa keskitytään jäsenistön vahvuuksiin sekä niihin kykyihin, joita he haluavat kehittää työpainotteisen päivän aikana. (Salenius 2009, 11.) Henkilökunta ja jäsenistö ovat klubitalolla tasa-arvoisessa roolissa. Palkattuja ammattilaisia on niin vähän, ettei talon töistä selviydytä ilman jäseniä, mutta sa-

malla riittävästi jäsenten tarvitseman tukeen nähden. Talojen toiminnasta päätetään kokouksissa, jotka ovat avoimia sekä jäsenille että henkilökunnalle. (Salenius 2009, 1.)

2.1.2 Nuorten Ystävien klubitalot

Nuorten Ystävien klubitalot on nelivuotinen hanke, jonka toimintaa rahoittavat Raha-automaattiyhdistys, Oulun, Rovaniemen ja Kajaanin kaupungit sekä Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä. Klubitalotoiminta on tarkoitettu osatyökykyisille aikuisille ikähaarukassa 18–64-vuotta. Tavoitteena on tukea työllistymistä yksilöllisten polkujen kautta avoimille työmarkkinoille ja opintoihin. Tukea tarjotaan myös talon ulkopuolelle työpaikoille ja oppilaitoksiin sekä muihin palveluihin aina jäsenen tarpeen mukaan. Talojen tavoitteena laajemmin on edistää osallisuutta ja tasa-arvoa tarjoamalla jäsenilleen yhteisöllisyyden kokemisen ja vertaistuen paikan. Nuorten Ystävien Klubitalojen toiminta perustuu kansainvälisiin klubitalostandardeihin. Klubitalot toimivat monien seuduilla olemassa olevien kuntouttavien toimintojen jatkopolkuna kohti työelämää. Jäsenten ohjautumista taloon voidaan tukea esimerkiksi kuntien sosiaali- ja terveystalujen yksiköiden (työ- ja toimintakeskukset, mielenterveystoimistot, sosiaalitoimi), vammais- ja mielenterveysjärjestöjen sekä työvoimahallinnon kautta. Työnantajien kanssa tehtävä yhteistyö on myös olennainen osa talojen toimintaa. (Klubitalohanke päivitetty hankesuunnitelma 2014, 1-4.) Vaikka Nuorten Ystävien klubitalojen toiminta pohjautuu kansainvälisiin standardeihin, niiden toiminnan kohde-ryhmä on laajempi eikä rajaudu ainoastaan mielenterveyskuntoutujiin.

Talojen toiminta perustuu vapaaehtoiseen jäsenyyteen ja jäseneksi voivat liittyä henkilöt, joilla on esimerkiksi mielenterveyden ongelma, neurologinen vamma tai pitkäaikaissairaus, kehitysvamma, liikuntavamma, aistivamma tai mikä tahansa piirre, joka vaikeuttaa pääsyä työelämään. Uusilta tulijoilta ei kysytä osatyökykyisyyden syitä eikä kestoja. Klubitalotoiminta tähtää jäsenten työelämä- ja opiskeluvaikeuksien parantamiseen. Usein aloitetaan arjen- ja elämänhallinnan tukemisesta. Jokaisella jäsenellä on mahdollisuus saada vertaistukea ja mielekästä tekemistä omista tarpeista käsin. Talolla myös rohkaistaan demokraattiseen päätöksentekoon ja kannustetaan sellaiseen toimintaan, jossa ihminen kokee voitavansa vaikuttaa ympäristöönsä ja elämäänsä. Jäsenet voivat olla taustoiltaan

työttömiä työnhakijoita, eläkeläisiä, sairauslomalla, opiskelijoita, kuntoutujia tai mikä ikinä onkaan mahdollista. Tukea saavat kaikki elämäntilanteeseen katsomatta tuetun työhönvalmennuksen keinoin. Kaiken toiminnan lähtökohtana ovat jäsenten tarpeet. Työpainotteisten päivien sisällöt suunnitellaan jäsenten kanssa ja tällä hetkellä ne sisältävät toimistotyötä, keittiö- ja kahvilatyötä, siivousta tai kokouksiin ja päätöksentekoon osallistumista sekä erilaisia opintoryhmiä ja kursseja, jotka edistävät arjen ja työelämän taitoja. (Klubitalohanke päivitetty hankesuunnitelma, 1-4.)

Klubitalotoiminta on sosiaalisen ja ammatillisen kuntoutuksen käytännön tekemistä, joka perustuu vapaaehtoisuuteen ja vertaistukeen. Työelämään polutettavien palvelujen tarve on suuri koko Pohjois-Suomessa, koska julkisen sektorin resurssit eivät riitä eläkkeensaajien tai erityistä yksilöllistä tukea tarvitsevien ihmisten työllistymisen tukemiseen. Tuetun työllistymisen menetelmän ja klubitalojen arvot ovat hyvin lähellä toisiaan. Kummassakin näkyvät kuntoutujalähtöisyys, yksilön kunnioitus, vapaaehtoisuus sekä kuntoutujan tarpeista lähtevä toiminnan suunnittelu ja toteutus. Lisäksi sosiaalisen kuntoutuksen näkökulma näkyy klubitalotoimintaa ohjaavissa standardeissa. Koko hankkeen innovatiivisena ajatuksena on yhdistää tuetun työllistymisen työhönvalmennus ja klubitalotoiminta sekä siihen sisältyvä sosiaalinen kuntoutus siten, että malli soveltuu kaikkien vammaisten, osatyökykyisten ja tukea tarvitsevien ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen ja työllistymisen tukemiseen. (Klubitalohanke päivitetty hankesuunnitelma, 1-4.)

Klubitalohankkeessa työskentelee projektipäällikkö, joka vastaa projektin toiminnasta, kehittämistyöstä ja talouden seurannasta. Jokaisella kolmella klubitalolla on vastaava työhönvalmentaja, joka toimii klubitalon käytännön toiminnan johtajana ja vastaa seudullisesta markkinoinnista, suunnittelusta ja toteutuksesta yhdessä työhönvalmentajien ja jäsenten kanssa. Hän toimii työhönvalmentajien lähiesimiehenä ja osallistuu sekä työpainotteisiin päiviin että talon ulkopuolella tapahtuvaan työhönvalmennukseen. Klubitalohankkeessa työskentelee seitsemän työhönvalmentajaa, Oulussa kolme sekä Kajaanissa ja Rovaniemellä molemmissa kaksi. Työhönvalmentaja suunnittelee ja osallistuu talon toimintaan yhdessä jäsenten kanssa. Hän tukee jäseniä ammatillisella uralla työmenetelmänään tuetun työllistymisen työhönvalmennus, sekä yksilö- ja ryhmäohjaus.

Työhön kuuluu myös työpaikoilla tapahtuva työhönvalmennus. Lisäksi hankkeessa on osa-aikainen ATK-ohjaaja, jonka pääsääntöinen toimipaikka on Pönnkä. Ohjaaja suunnittelee ja järjestää ATK-opetuksen ja kurssit sekä antaa ryhmä- ja yksilöohjausta jäsenten tarpeiden mukaan. Klubitalohanke osallistuu myös Paikka auki –ohjelmaan, jonka kautta on palkattu jokaiselle talolle oppisopimuksella lähihoitajaopiskelija ohjaajan tehtäviin. Ohjelman kautta saa RAY:n tukea vaikeasti työllistyvän alle 29-vuotiaan nuoren palkkaamiseen. Näiden lisäksi Oulun kaupunki on osana rahoitusosuuttaan resursoinut yhden osa-aikaisen sosiaali- ja terveysalan työntekijän klubitalo Pönnkään. (Klubitalohanke päivitetty hankesuunnitelma, 3-4.)

Klubitalo Pönnkä on toiminut vuodesta 2012. Kajaanin klubitalo Tönäri on perustettu 2012 vuonna ja Rovaniemen Roihula vuonna 2013. Nuorten Ystävien klubitaloilla on tällä hetkellä 481 jäsentä ja heistä talon ulkopuolelle poluttuneita on 173 henkeä. (Joonas 2016.) Päivittäin talon toimintaan osallistuu jokaisella talolla 20-50 henkeä. Talot ovat avoinna arkisin päivällä ja jäsenet voivat tulla paikalle mihin aikaan hyvänsä niin monena päivänä kuin haluavat. Toiminta perustuu työpainotteiseen päivään ja arkea rytmittävät työnjaot aamulla ja iltapäivällä. Jokainen saa ilmoittautua eri yksiköiden töihin mukaan oman kiinnostuksena ja jaksamisen mukaan. Talolla toimii myös ryhmiä, joiden toiminta on ideoitu jäsenten kanssa. Tällaisia ovat mm. työnhaku-, luovan toiminnan, naisten-, lehti- ja viittomakielen ryhmät. Lisäksi jäsenillä on mahdollisuus saada henkilökohtaista työhönvalmennusta eli ohjausta ja tukea opiskelupaikan- tai työnhakuun sekä töiden aloitukseen. Työhönvalmentaja tukee sekä sopivan paikan kartoittamisessa että työsuhteen aikana vastaan tulleissa haasteissa. (Klubitalohanke päivitetty hankesuunnitelma, 4.) Taloilla on hyvät yhteydet kaupungeissa toimiviin mielenterveyspalveluihin. Niistä toimintaan tulee asiakkaita, jotka kaipaavat sosiaalista vahvistumista, tekemistä päiviinsä ja tukea jatkopolkuihin. Kun ihminen on käynyt talolla muutaman kerran ja tuntee olevansa mukana toiminnassa, hänen kanssaan täytetään jäsenhakemusasiakirjat. Pitkään jäsenenä olleet siirtyvät paljolti toimimaan talon ulkopuolelle oman kuntonsa ja kiinnostuksensa mukaan. (Väli-raportti 2014.)

2.1.3 Vertaistuki

Vertaistuki on omien kokemusten jakamista samankaltaisessa elämäntilanteessa olevan ihmisen tai ryhmän kanssa (Nylund 2005, 203). Yhteinen kokemus luo ihmisten välille sellaisen ymmärtämisen ja tuen mahdollisuuden, jota muut auttajat eivät aina voi tarjota (Karnell & Laimio 2010, 11-12). Vertaistukitoimintaan osallistuminen voi lisätä turvallisuudentunnetta ja luottamusta omaan tulevaisuuteen. Ryhmässä tapahtuva vertaistuki tarjoaa myös mahdollisuuden osallisuuden kokemukseen, kun pystyy jakamaan kokemuksiaan samassa elämäntilanteessa olevien kanssa ja on mahdollisuus yhteiseen vaikuttamiseen. (Gretschel & Kiilakoski 2007, 12-14; Karnell & Laimio 2010, 9-11.) Vertaistukea tarjoavalle henkilölle auttajan ja tukijan rooliin siirtyminen koetaan rohkaisevana ja voimia antavana. Kyseessä ei kuitenkaan ole hoitaja – hoidettava suhteesta vaan samoja kokeneiden ihmisten kohtaamisesta. (Koskisuu & Yrttiaho 2003, 54; Karnell & Laimio 2010, 15.) Klubitalojen kummitoiminnassa on kyse juuri vertaistuesta ja kummeiksi ryhtyvien roolin muutoksesta tuettavasta tukijaksi sekä uudenlaisen roolin hakemisesta talolla. Käytämme tässä yhteydessä termiä vertaistuki ja tuen antajasta klubitalotoiminnan yhteydessä nimitystä kummi tai kummijäsen.

Kokemuksen tuoma asiantuntijuus ja usko ihmisen omiin sisäisiin voimavaroihin ovat vertaistoiminnan perusta. Keskeisiä arvoja ovat tasavertaisuus ja toisen kunnioittaminen. Omien voimavarojen löytyminen ja vastuun ottaminen ovat keskeisiä asioita vertaistukea annettaessa. Ne ohjaavat ihmistä avun vastaanottajasta aktiiviseksi toimijaksi. (Karnell & Laimio 2010, 12-13.) Vertaistuki ei perustu ammatilliseen tietoon, koulutukseen tai tutkimukseen, mutta nämä tietämisen tavat voivat tukea kokemustiedon jakamista (Karnell & Laimio 2010, 16). Vertaistuki voi olla kahdenvälistä, ryhmässä tai verkostoissa toteutettua. Käytännössä toiminta on usein joustavaa ja ihmiset osallistuvat omien kiinnostusten ja aikataulujen mukaan. (Nylund 2005, 203.) Vertaistuksessa olennaista on kuitenkin luottamus ja osallistuminen. Se on yksi sosiaalisen tuen muoto kuntoutujalle. (Vähäkylä 2009, 148-149.) Kummitoimintaa käynnistettäessä pyrittiin nostamaan esiin juuri kokemuksen tuomaa asiantuntijuutta käyttämällä yhteistutkimisen menetelmää kummikoulutusten rakentamisessa. Emme halunneet oman tai mukana olevien työhönvalmentajien ammatillisen osaamisen ja kokemuksen nousevan päärooliin, jotta kummien asiantuntemus saisi vahvistusta. Samalla pyrimme tukemaan

kummijäsenten omia voimavaroja ja vastuunkantajan roolin kasvua. Ammatillisen tiedon haluttiin olevan nimenomaan kummeja tukevassa roolissa. Koulutusten välillä tämä toteutui muun muassa siten, että työhönvalmentajat pyysivät kummeja mukaan erilaisiin talon toimintaa esitteleviin tilanteisiin, kannustivat heitä ja antoivat palautetta.

Vertaistoiminnan motiiveiksi Karnell ja Laimio (2010, 18) mainitsevat mm. sosiaaliset suhteet, omia arvoja tukevaan yhteisöön kuuluminen, avun tarjoaminen muille oman toipumisen jälkeen sekä ahdistuksen lieveneminen. Vertaistoiminta ei ole vain ajanvietettä vaan myös työtä ja itselle tärkeäksi tulleeseen toimintaan osallistumista. Vertaistuki koetaan myös oppimisen paikaksi ja mahdollisuudeksi kouluttautua. Osallistujat kokevat tulleensa kuulluksi ja hyväksytyiksi. Ihmiset sitoutuvat vertaistoimintaan, jos he hyötyvät siitä. Hyötynä voidaan kokea sekä konkreettiset edut että arvostuksen ja uusien ihmissuhteiden saaminen. (Karnell & Laimio 2010, 18.) Hyötynä nähdään myös omien elämäkokemusten jakaminen ja muiden kokemustiedosta oppiminen. (Nylund 2005, 195). Klubitaloilla kummitoiminnan käynnistäminen lähti ajatuksesta tukea uusia jäseniä ja jäsentustujia yhteisöön mukaan pääsemisessä ja talon toimintaan tutustumisessa. Kummijäsenet halusivat alusta alkaen koulutusta tehtävänsä ja kokivat antavansa omalle talolleen takaisin jotain sellaista, josta he itse olivat hyötynet.

2.2 Sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiaalipedagogiikan tavoitteena on tukea ihmistä kasvamaan täysivaltaiseksi kansalaiseksi, joka kykenee vaikuttamaan ympäröivään maailmaan. Sosiaalipedagoginen kasvatus pyrkii siis vahvistamaan ihmistä, jotta hän kykenee tekemään omaehtoisia valintoja. (DalMaso & Kuosmanen 2008, 35.) Sosiaalipedagogiikassa keskitytään kahteen asiaan. Kyse on sekä siitä, miten ihmisestä tulee toimiva ja oman voimansa tunteva yhteiskunnan jäsen, että tarpeellisen muutoksen aikaansaamisesta. (Kurki 2000, 110.) Kummitoiminnan käynnistämisen tavoitteena oli, että sekä uudet jäsenet että kummit kiinnittyvät taloon ja yhteisöön tiiviimmin, tuntevat osaavansa ja kokevat voivansa vaikuttaa talon elämään. Tavoitteena oli saada uusien jäsenten tukijoiden lisäksi aktiivisia toimijoita arkeen, ihmisiä jotka ovat halukkaita ja kykeneviä ottamaan vastuuta tarvittavista arjen muutoksista ja toiminnoista.

Yhdeksi sosiaalipedagogiikan muodoksi voidaan määritellä sosiokulttuurinen innostaminen. Se on samalla työmuoto ja pedagogisen vaikuttamisen tekniikka. Sosiokulttuurisessa innostamisessa korostetaan ihmisen tietoisuuden herättämistä, kasvua omana itsenään sekä kasvua yhteisönsä aktiiviseksi kehittäjäksi. Hakkaraisen (2009, 29) mukaan innostaminen koostuu sosiaalisista käytännöistä joita ovat osallistuminen, toiminta ja sen merkityksen pohdinta sekä vuorovaikutusta aikaan saavat käytänteet. (Hakkarainen 2009, 29.)

Hakkarainen (2009, 32-33) kuvaa miten innostaminen on sosiaalisen liikkeen aikaansaamiseksi tehtyä työtä. Hänen mukaansa se on myös aktiivista ja osallistavaa pedagogiikkaa. Prosessia kuvataan ei-tiedonjakopyrkimykselliseksi eli tavoitteena on opettamisen sijaan luoda osallistujalle halu kehittää itse itseään. Samalla tuetaan ja vahvistetaan toimivien ja itsenäisten ryhmien syntyä. Tavoitteena on, että ryhmä pystyisi jatkamaan toimintaansa omaehtoisesti ja itsenäisesti kohti tavoitettaan. (Hakkarainen 2009, 32-33.) Tämä omaehtoinen toiminnan jatkaminen oli myös meidän tavoitteemme kummitoiminnan käynnistämisessä.

Yhteistutkimisen yhdeksän kantavaa periaatetta ovat vuorovaikutussuhteessa tapahtuva toiminta, vapaaehtoisuus, voimaantuminen, tasavertainen ja avoin asiantuntijuus, luottamus ja tunteminen, yhteissuunnittelu, yhteistoiminta, vaikuttaminen ja eettisyys. Keskeistä on vuorovaikutus ja dialogisuus. Yhteissuunnittelun ryhmässä on huomattu, että sekä asiakkaat että työntekijät kokevat voimaantuvansa ja kertovat hyvinvointinsa lisääntyvän. Menetelmä vaatii toimiakseen aikaa, jotta osallistujien välille voi syntyä riittävä luottamus. Tärkeää on myös yhteinen tekeminen ja suunnittelu. Jokainen osallistuja tuo oman panoksensa ja siksi kaikkien osallistuminen on tärkeää. Osallistujia motivoi vaikuttaminen. (Palsanen 2013, 8-16.) Lehtinen (2010, 61) kuvaa samankaltaisia asioita puhuesaan vertaistuesta. Vertaistuksessa kyse on elämänkokemuksen kautta hankitusta tavallisen ihmisen tiedosta ja taidosta. Ryhmässä kyse on luottamuksesta ja ryhmädynamiikasta sekä riittävästä ajasta. Vertaisuudessa jokainen on oman elämänsä asiantuntija eikä toisen määräysvallassa tai määriteltävissä oleva kohde. (Lehtinen 2010, 61.)

Samat periaatteet ja toimintatavat löytyvät myös sosiokulttuurisesta innostamisesta. Siinä toiminta perustuu ihmisen omaan osallistumiseen, keskusteluun ja päätöksentekoon. Todellisuutta tutkimalla luodaan visio tai unelma paremmasta. Tämän jälkeen etsitään työkaluja ja opetellaan käyttämään niitä, jotta tähän päämäärään voidaan päästä. Lopulta sitoudutaan muuttamaan todellisuutta. Opettaja on oppija, jonka tehtävä on tuntea oppilaan arkipäivä. (Kurki 2000, 114.) Sosiokulttuurisen innostamisen perustana on aina osallistuminen, vuorovaikutus ja yhdessä yhteistä tavoitetta kohti meneminen. Tavoitteena on saada aikaan muutoksia. (Kurki 2000, 115.) Kuten yhteistutkimisen menetelmässä, myös sosiokulttuurisessa innostamisessa osallistujat ovat aktiivisia tutkijoita, ongelman määrittelijöitä, tavoitteiden asettajia, suunnittelijoita ja tulosten arvioijia. Osallistuminen on niin olennaista, että joka vaiheessa on oltava mukana, muuten kyse on jostain muusta. Molemmissa on kyseessä ajattelutapa, jossa ryhmässä pyritään saamaan aikaiseksi kykyä ja uskallusta oman todellisuuden arviointiin. Sopivia menetelmiä ovat kaikki, joilla saadaan aikaan vuorovaikutusta. (Kurki 2000, 115; Palsanen 2013, 8-16.)

Sosiokulttuurisen innostamisen prosessissa olennaista on pohtia todellisen osallistumisen motivaation lähteitä. Hakkarainen (2009, 29) pohtii, mistä tasapaino ihmisten osallistumisen ja heidän tarvitsemansa ohjauksen välille löytyy. Aito yhteisö on muuta kuin erilaisten ihmisten yhteenliittymä se on yhteys ainutlaatuisten persoonien välillä. Tämän vuoksi toiminnan täytyy lähteä liikkeelle juuri muutosta kaipaavien ihmisten muodostamasta yhteisöstä. (Hakkarainen 2009, 29.) Tästä ajattelusta on kyse klubitalojen kummitoiminnassa. Jäsenet olivat itse huolissaan uusien tulijoiden sitoutumisesta taloon, jolloin he keksivät ajatuksen kummitoiminnan aloittamisesta. Yhteisölle itselleen tuli tarve muuttua ja hakea keino muutokseen. Yhteistutkiminen, vertaistuki ja sosiokulttuurinen innostaminen ponnistavat samankaltaisista arvoista ja tavoista toimia. Nämä tavat ja periaatteet ovat yhteneviä klubitalotoiminnan ideologian kanssa.

2.2.1 Menetelmälliset valinnat: dialogisuus

Yhteistutkimisen, vertaistuen ja sosiokulttuurisen innostamisen keskiössä on vuorovaikutus, kuunteleminen ja aito osallistuminen, jossa kaikilla osapuolilla on

tärkeä osuus lopputuloksen onnistumisen kannalta. Mönkkönen (2007, 16) käyttää käsitettä dialogisuus kuvaamaan vastavuoroisuutta ja molemminpuolisen ymmärryksen vaatimusta kommunikaatiossa. (Mönkkönen 2007, 16.) Myös Holm (2010, 53) määrittelee dialogin yhteisen ymmärryksen edistämiseksi kahden tai useamman ihmisen vuorovaikutuksessa (Holm 2010, 53).

Dialoginen suhde perustuu ajatukseen tasavertaisista osapuolista, jotka yhdessä määrittävät tilanteen ja hakevat ratkaisuja. (Mönkkönen 2007, 18.) Vertaistuessa tasavertaisuuteen perustuva dialogi on hyvä menetelmä, koska se painottaa moniäänisyyttä, kaikkien mielipiteiden arvostusta ja on aina kaksisuuntaista. Dialogi edellyttää turvallista ryhmää. Turvallisuuden perustana on arvostus, jota rakennetaan toisten mielipiteiden hyväksynnällä. Holm (2010, 53) sanoo, että ”arvostus rakentuu kyvystä tarkastella asioita toisen näkökulmasta”. Keskeiseksi arvostavassa dialogissa nousevat kyky ja halu kuunnella toista. (Holm 2010, 53.)

Kummikoulutusten suunnittelussa panostimme sellaisiin osallistaviin työtappoihin, joissa jokaisen ryhmän jäsenen ääni voi nousta kuuluviin. Turvallisuudentunteeseen ja luottamukseen haluttiin kiinnittää erityistä huomioita, jotta jokainen kummi uskaltaisi tuoda oman asiantuntemuksensa ja osaamisensa esille. Lisäksi panostettiin puhelioiden ja aktiivisten osallistujien kuuntelutaitoihin sekä rauhallisempien rohkaisuun ja esiin tuotujen mielipiteiden kunnioitukseen. Dialogisuuden ja arvostavan vuorovaikutuksen tuominen käytännön tasolle kummikoulutuksissa herätti meissä paljon keskustelua opinnäytetyötä tehdessämme. Jotta nämä saatiin toimimaan eri ryhmissä, jouduttiin jokaisella kolmella paikkakunnalla kokeilemaan erilaisia juuri kyseiselle kummiryhmälle sopivia työskentelytapoja. Koulutussarja oli aina prosessi, jossa sekä kummit että me opimme toisistamme ja toisiltamme.

Mönkkönen (2007, 25-26) esittelee HIDAS-metodin, joka auttaa tarkastelemaan vuorovaikutusta, kun tavoitteena on saada aikaan muutosta yksilön tai yhteisön toiminnassa. HIDAS tulee sanoista henkilökohtaisuus, innovatiivisuus, dialogisuus, avoimuus ja strategisuus. Käytännössä muutoksen aikaansaaminen edellyttää, että ihmiset kokevat asiat itselleen tärkeiksi. Lisäksi pitää löytää uusia tapoja toimia, vuoropuhelu tulee olla avointa ja osallistujien valmiita vastaanottamaan uusia näkökulmia. Lopuksi tekemisen pitää olla tavoitteellista. Tavoitteita

ei voi asettaa ulkoa, vaan niiden pitää olla sellaisia, että ihmiset ottavat ne omakseen. Prosessina HIDAS-metodia kuvataan tapahtumasarjaksi, jossa aluksi ollaan yhdessä ihan pihalla. Neuvonnan sijaan prosessin aikana argumentoidaan, keksitään ja käydään vaihtoehtoja läpi yhdessä. Perustelut valinnoille ja ajatuksille tuodaan esille keskustelussa. Osallistujat tuottavat uusia ideoita, vievät niitä käytäntöön ja huomaavat voivansa vaikuttaa. (Mönkkönen 2007, 25-26.) Yhteistutkimisen menetelmä noudattaa hyvin tätä dialogisen metodin toimintaperiaatetta. Kummikoulutukset etenivät käytännössä juuri edellä kuvatulla tavalla.

Dialogisuus on tavallaan rohkeutta astua toisten kanssa samalle tietämättömyyden alueelle ja löytää sieltä yhdessä uusia oivalluksia (Mönkkönen 2007, 28). Dialogisen suhteen kannalta on tärkeää, että syntyy tilanne, jossa ei ole aidosti asiantuntijaa ja tietoa voidaan yhdessä rakentaa. Tietämättömyydessä on mahdollisuus kohdata toinen avoimesti eikä kumpikaan tiedä, miten tilanne tulee ratkeamaan. (Mönkkönen 2007, 95.) Mönkkönen kuvaa tätä tilannetta oivallisesti ”Kyky kohdata tuo avoin, tuntematon ja määrittelemätön tilanne, on aina ammatilliselle haaste ja se edellyttää yhteistoimintaa ja sen tuomaa turvallisuutta heittäytyä uusiin epävarmuuden tiloihin. Dialogisen työtavan taustalla on näkemys, jossa tieto ei nähdä pysyvänä muuttumattomana faktana vaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tilanteen mukaan rakentuvana.” Jotta suhde on oikeasti dialoginen, täytyy vuorovaikutuksen toimia todella kaikkien osapuolten ehdoilla. Tällöin voidaan puhua yhteisasiantuntuudesta. (Mönkkönen 2007, 104.) Tämä kuvaa hyvin myös yhteistutkimisen ajattelutapaa ja oli tavoitteena kummikoulutuksia järjestettäessä.

2.2.2 Yhteistutkiminen

Tutkimme opinnäytetyössämme yhteistutkimisen menetelmän soveltuvuutta vertaistukitoiminnan käynnistämiseen Nuorten Ystävät ry:n kolmella klubitalolla. Yhteistutkiminen on Soccan Heikki Waris -instituutissa pitkän kehitystyön tuloksena syntynyt sosiaalisen raportoinnin ja asiakasosallisuuden vahvistamisen ajattelumalli.

Yhteistutkimisen menetelmä on systeeminen innovaatiomalli. Käytännössä tällä tarkoitetaan ajattelutapaa, jossa jokainen menetelmää soveltava taho on joiltakin

osilta erilainen ja sen vuoksi toiminta muokkautuu jokaisessa omannäköiseen. Menetelmää ei voida viedä käytäntöön samanlaisena toimintaympäristöstä riippumatta vaan sitä joudutaan aina soveltamaan. Samanlainen ydinajatus kuitenkin säilyy paikasta ja kohteesta riippumatta. (Palsanen 2013, 6.) Yhteistutkimisen kantavia periaatteita ovat voimaantuminen, luottamus, yhteissuunnittelu ja vapaaehtoisuus. Menetelmä perustuu aina suhteessa tapahtuvaan toimintaan ja tasavertaiseen asiantuntemukseen osallistujien välillä. Vapaaehtoisuus on yhteistutkimisen voimanlähde. Sitoutumisen määrä ja tapa muokkautuvat jokaisen jäsenen omien voimien ja tahdon mukaisesti. (Palsanen 2013, 8-16.) Koimme yhteistutkimisen soveltuvan toimintaympäristöön erinomaisesti, koska Nuorten Ystävien kaikki kolme klubitaloa ovat perusajatukseltaan samanlaisia, vaikkakin arjen toiminta ja jäsenistö ovat jokaisessa omanlaisensa. Menetelmän perusajatuksukset ovat yhtenevät klubitalojen arvojen ja toimintaperiaatteiden kanssa ja lisäksi systeeminen malli antaa hyvin liikkumavaraa eri talojen omien kummitoimintojen kehittämiseksi.

Suomessa vertaistukitoiminta on ollut osa julkisia palveluita tai täydentänyt niitä. Vapaaehtoiset ja ammattilaiset ovat toimineet yhteistyössä paikallistason hyvinvointipalveluissa ja järjestöissä. Vapaaehtoisilla ja vertaistuella ei ole kuitenkaan virallista asemaa julkisissa palveluissa. (Jyrkämä & Huuskonen 2010, 81.) Yhteistutkimisen menetelmää on sovellettu sosiaalipalveluissa eri sektoreilla (Palsanen 2013, 22). Yhteistutkimisen kantavat periaatteet vastaavat hyvin myös vertaistuen arvoja ja keskeisiä periaatteita. Koska mielestämme kummitoiminnassa on kyse myös vertaistuesta, näimme tässä menetelmässä paljon voimauttavia ja siten vertaistukeen soveltuvia elementtejä. Jyrkämä ja Huuskonen (2010, 82-83) kysyvät: ”Kuinka julkisissa palveluissa oleva asiakkaiden kokemusasiantuntijuus saadaan palveluja ja tukea suunnittelevien ammattilaisten käyttöön?” Yhteisöjen merkitys osallisuuden rakentumisessa on tunnustettu. Parhaimmillaan vertaisverkot, järjestöt ja julkinen palvelujärjestelmä pystyvät yhdessä, toistensa vahvuksia hyödyntäen tuottamaan sosiaalisia innovaatioita, joihin kumpikaan ei yksin pysty. (Jyrkämä & Huuskonen 2010, 82-83.) Yhteistutkimisen menetelmä tarjoaa strukturoidun, mutta joustavan ja moneen sovellettavan tavan rakentaa turvallinen, yhteisöllinen osallisuuden ja suunnittelun paikka, jossa jokaisen pöydän ääreen istuvan asiantuntijuutta ja kokemusta voidaan hyödyntää.

Yhteistutkiminen on erilainen tapa tehdä sosiaalialan työtä. Siinä työntekijä ja asiakas ovat tasavertaisia kumppaneita. He pohtivat, tutkivat ja tarkastelevat yhteistä asiaa. Kyseessä ei siis ole tutkiminen sanan akateemisessa merkityksessä. Yhteistutkiminen ei myöskään ole tarkkaan rajattu työmalli tai käsite vaan siinä on paremminkin kyse ajattelutavasta, väljästä toiminta- ja menettelytavasta, jolla sosiaalialalla voi toimia perinteisen asiantuntija - asiakas -asetelman rinnalla. Kyse on yhdessä ihmettelystä. Oppimisen näkökulmasta yhteistutkiminen on prosessi, jossa kaikki osallistujat sitoutuvat yhteisen asian kehittämiseen. Jokainen osallistuu työskentelyyn oman osaamisen turvin ja jokaisen asiantuntemus on samanarvoista. Kehittäminen on siis yhteistä sitoutumista eikä vain oman mielihyvän ilmaisua tai kuulluksi tulemistä. (Palsanen 2013, 8-16.) Palsanen (2013, 7) mukaan näyttää siltä, että kehittämistyöhön ja vaikuttamiseen osallistuminen on myös voimauttavampaa asiakkaille kuin pelkkä kuulluksi tuleminen (Palsanen 2013, 7).

Yhteistutkimisessa läsnä on vähintään yksi palveluiden käyttäjä ja ammattilainen. Kaksisuuntainen kommunikointi on aina tärkeä työkalu, mutta yhteistutkimisessa sillä on vielä suurempi merkitys. Sosiaalipedagogisessa ajattelutavassa tällainen vuorovaikutukseen perustuva osallisuus on keskeistä. Tämä tarkoittaa käytännössä asiakkaan ja ammattilaisen välistä tasavertaista suhdetta, mikä edellyttää ammattilaiselta rohkeutta olla määrittelemättä palveluja, tavoitteita tai tekemistä etukäteen. Tärkeää olisi ymmärtää, että molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa ja tukevat toistensa myönteisiä muutoksia. (Palsanen 2013, 8.) Kyse ei siis ole ainoastaan asiakaslähtöisyydestä vaan enemminkin molemminpuolisesta osallisuudesta. Kummitoiminnan käynnistyessä jokaiselta talolta nimettiin yksi henkilökunnan edustaja kummitoiminnasta vastaavaksi, joka sekä osallistui vaihtelevasti koulutuksiin, että tuki kummeja tapaamisten välillä. Kaikissa koulutuksissa mukana olimme myös me opiskelijat.

Yhteistutkijuuudella ei tarkoiteta perinteistä ryhmätoimintaa, jossa on etukäteen määritelty ryhmän kokoonpano ja tavoitteet. Yhteistutkimisessa ryhmän kokoonpano voi vaihtua. Keskeistä on se, miten ja millainen yhteinen alusta työskentelylle luodaan. Ryhmäkerroille on hyvä suunnitella selkeä rakenne, joka toistuu samansuuntaisesti jokaisella kerralla. Rakenteen toistuvuus luo ryhmään luotta-

musta ja turvallisuuden tunnetta. Muutoksista on hyvä keskustella ja sopia ryhmän jäsenten kanssa yhdessä. Tiivis alku on yleensä hyväksi ja lisää sitoutumisen astetta. (Palsanen 2013, 18.) Ryhmän toimintaa, periaatteita ja tavoitteita suunnitellaan yhdessä ammattilaisten ja ryhmäläisten kesken ensimmäisestä tapaamisesta alkaen. Tavoitteena ei kuitenkaan ole tavoitteiden nopea ja tiukka määrittely ammattilaislähtöisesti. Tapaamiset dokumentoidaan, jotta materiaalia voidaan käyttää myöhemmin halutulla tavalla. Vaikka tarkoituksena ei ole olla vertaistuki- tai terapiaryhmä, osallistujat voivat hyötyä ryhmäläisten jakamista kokemuksista. (Palsanen 2013, 13-14.) Yksi keskeisistä periaatteista on, että osallistujat hyötyvät samalla itsekin jakaessaan tietoa. Tämä tukee myös vahvasti yhteistutkimisen eettisyyttä. (Palsanen 2013, 16.)

Yhteistutkimisen menetelmää sovellettiin kummitoiminnan käynnistämisessä siten, että koulutusten tavoitteet luotiin yhdessä kummien, työntekijän ja meidän suunnittelutapaamisessa. Tämän jälkeen sovittiin syksyn tapaamiset. Aihealueesta riippumatta pyrimme huomioimaan koulutusten toteutuksessa yhteistutkimisen periaatteet. Käytimme osallistavia ja keskusteluun kannustavia menetelmiä ja kiinnitimme huomioita luottamukselliseen ilmapiiriin. Olimme itse mukana ihmettelemässä ja miettimässä vastauksia sekä kysymässä kysymyksiä. Keskitimme kannustamaan kummeja sisällön tuottamisessa. Korostimme, että klubitalon väellä itsellään on paras tieto oman talonsa toiminnasta ja siihen soveltuvista käytänteistä.

Yhteistutkimisen menetelmän käyttö vaatii kaikilta osallistujilta halua jakaa omia kokemuksia näkemyksiä sekä kykyä dialogiseen työskentelyyn. Oman paikan löytäminen tämän kaltaisessa työskentelyssä voi olla aluksi haastavaa sekä ammattilaiselle että asiakasroolissa olleelle. Menetelmä ei sovellu käytettäväksi elämän isojen kriisien tai akuuttien mielenterveys- ja päihdeongelmien kanssa painiskelevien kanssa. On kuitenkin viitteitä siitä, että tällainen työskentely soveltuu tulevaisuuden rakentamiseen aiemman elämänkokemuksen pohjalta. (Palsanen 2013, 28.) Klubitalojen kummitoiminnassa on pitkälti kyse juuri uudenlaisen roolin ottamisesta tutussa ympäristössä. Kummiuden kokemusasiantuntijuusulottuvuus sopii hyvin yhteen yhteistutkimisen menetelmän tapaan hyödyntää osallistujien omaa asiantuntijuutta. Kummitoimintaa käynnistäessä pitää kuitenkin muistaa

huolehtia osallistujien jaksamisesta sekä puhua avoimesti mahdollisuudesta vetäytyä toiminnasta, mikäli omassa elämässä tapahtuu muutoksia.

Yhteistutkiminen on prosessina epämääräinen ja lopputulos ennalta määrittelemätön. Alussa ei voida tarkkaan tietää, mihin ollaan lähdössä mukaan. Menetelmän käyttöä tukevat osallistujien rohkeus, aktiivisuus ja kyky sietää epävarmuutta sekä luottamus. Ammattilaisten tulee tällaisessa työskentelytavassa pystyä luopumaan omasta roolistaan ja heittäytyä ihmettelemään, tutkimaan ja oppimaan uutta omasta työstään. Ryhmän toiminnan kannalta on hyödyllistä, jos ammattilainen osaa tukea yhteistä vuorovaikutusta. Vaikka menetelmässä on kyse yhteisen suunnittelun toteuttamisesta, se vaatii kuitenkin jonkin verran organisoitua. Toimintaa suunnitellessa on kuitenkin pystyttävä huolehtimaan, ettei yhteisestä suunnittelusta tule pinnallista ja näennäisosallistavaa. (Palsanen 2013, 28-29.)

Olennaista sitoutumiselle ja yhteistutkimisen onnistumiselle on hyvä yhteishenki ja yhteinen huumori. Osallistujien ja ryhmäytymisen kannalta on hyvä, jos kaikki pystyvät aloittamaan samaan aikaan. Se edistää yhteistä suunnitteluprosessia ja sitouttaa toimintaan. Yhteishenkeä tukevat tasavertaisuuden kokemus, hyvä ryhmäytyminen ja ymmärrys siitä, että osallistujat ovat tekemässä asiaa tällä porukalla. Ryhmähengen syntymisen myötä ongelmat näyttäytyvät yhteisinä, mikä edistää menetelmän perusajatusta yhteistutkimisesta ja suunnittelusta. Osallistujien motivaatiot voivat olla hyvin erilaiset riippuen taustasta ja elämäntilanteesta. Sekä ammattilaisten että asiakkaiden on todettu kiinnostuvan työn ja osaamisen kehittämisestä. Asiakkaat ovat motivoituneet lisäksi erityisesti oman asiantuntijuutensa arvostamisesta. (Palsanen 2013, 29-31.)

Yhteistutkimisen menetelmän käyttöä estävät erityisesti muutamat tekijät. Negatiivinen asenne yhteistä tekemistä tai yhteisöä kohtaan sekä suorituskeskeisyys ovat haitallista. Sitoutumattomuus mistä tahansa syystä on myös käytännössä menetelmän käyttöä haittaava tekijä. Myös yhteisön sitoutumattomuus menetelmään vaikeuttaa toimintaa ja saattaa näkyä esimerkiksi epärealistisina tavoitteina sekä vaikeutena yhdistää toimintaa muuhun työhön ja toimintaan. Menetelmän epämääräisyys saattaa haitata sen käyttöönottoa. Tunnettuja esimerkkejä yhteistutkimisesta ei vielä ole ja uuden edessä oleminen koetaan usein haastavaksi.

Yhteistutkiminen on toisaalta käytäntö, jossa jokainen yhteisö luo omat toimintatapansa, joten liian rajattu malli estäisi peruseriaatteiden toteutumista. Vaikka kyseessä on yhteisen suunnittelun ryhmä, sen sisällä tulee silti olla selkeää vastuunjako. Yhteistutkiminen ei tarkoita, että kaikki asiat hoidetaan yhdessä, mutta työnjaosta on sovittava porukalla. (Palsanen 2013, 32-34.)

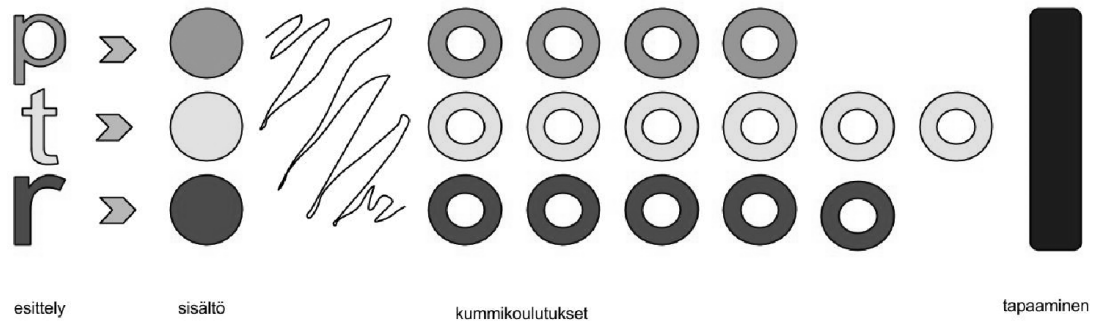
3 NUORTEN YSTÄVIEN KLUBITALOJEN KUMMITOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN

3.2 Kummitoiminnan käynnistäminen

Keväällä 2015 Oulun klubitalo Pönkän alle 30-vuotiaiden jäsenten toiminnan kehittämisisillä esille tuli jäsenten suunnalta tarve toiminnalle, joka auttaisi uusia tulijoita jäämään talolle. Kaivattiin kummeja, jotka auttaisivat uusia jäseniä tutustumaan talon tapahtumiin, ihmisiin, toimintaan ja mahdollisuuksiin. Jäsenet halusivat koulutuksen kummitoimintaan.

Työskentelymme tausta-ajatuksena ja tavoitteena on alusta alkaen ollut antaa kummeille ääni ja mahdollisuus koota juuri heidän tarpeisiinsa sopiva koulutus. Yhteistutkimisen menetelmä tarjosi tähän hyvän pohjan. Lähdimme liikkeelle selvittämällä, millaista sisältöä vertaistukitoiminnan koulutuksissa on yleensä tarjolla. Meille oli selvää, että talojen ja kummien tarpeet tulisivat olemaan erilaisia keskenään. Keskustelimme erilaisista työmenetelmistä ja siitä, miten rohkaisimme kummijäseniä omaehtoiseen oppimiseen ja kehittämiseen. Päätimme jo koulutusten suunnittelun alkuvaiheessa, että keräämme jokaiselta talolta tavoitteet ja teemat, joiden perusteella kokoaisimme syksyn koulutukset. Jokaiselle talolle muodostui erilainen koulutuskokonaisuus, joskin jotkut asiat, kuten vuorovaikutus, toistuivat. Kuitenkaan vuorovaikutuskoulutuksen menetelmät eivät olleet joka talossa samanlaiset johtuen kummien erilaisuudesta.

Ohessa olevan kaavion (Kaavio 1) avulla esittelimme syksyn koulutusten kulun taloilla. Kirjaimet edustavat eri taloja. Jokaisella talolla oli keväällä 2015 esittelytilaisuus, jossa kerroimme tiiviisti jäsenille ja henkilökunnalle kummitoiminnan käynnistämisestä, tavoitteista ja yhteistutkimisen menetelmästä. Esittelypäivänä ja sen jälkeen mukaan ilmoittautuvat asiasta kiinnostuneet tulevat kummit sekä jokaiselta talolta yksi työntekijä. Tämän jälkeen jokaisella talolla pidettiin erillinen ensimmäinen suunnittelupäivä, jonka aikana yhdessä suunniteltiin tulevan syksyn sisältö, käsiteltävät asiat sekä aikataulu. Kesätaukoa kaaviossa kuvaa musta viivoitus. Syksyllä 2015 jokaisella talolla pidettiin heidän tarpeitaan vastaava määrä kummikoulutuksia. Esittelyvaiheessa koulutusta demonstroitiin piirtämällä kaavioon eri koulutustapaamisten määrä jokaisen talon kohdalle. Koulutusten päätteeksi pidettiin kaikkien talojen kummien yhteinen tapaaminen.

Kaavio 1. Kummikoulutusten prosessikaavio

Yhteistutkimisessa ensisijaista on tarjota mukana oleville ihmisille mahdollisuus päästä vaikuttamaan ja tulla kuulluksi toiminnan kehittämisessä (Palsanen 2013, 9). Jotta tähän yhteistutkimisen perusajatukseen päästiin käsiksi, jokaisessa talossa pidettiin oma suunnittelukokoukseen. Suunnittelu toteutettiin osallistavilla menetelmillä niin, että me emme vaikuttaneet sisältöihin. Osallistaviin menetelmiin haimme käytännön keinoja Mikko Aallon teoksesta Ryhmästä ryppääksi sekä Kansa Sivistystyön Liiton KSL ry:n oppaasta. Viimeksi mainitussa teoksessa määritellään osallistavat menetelmät seuraavasti: ”Osallistavat menetelmät ovat työkalu ohjauksessa, jossa jokainen pääsee halutessaan vaikuttamaan toiminnan eri vaiheisiin. Osallistavat menetelmät ovat käytännön tekniikka tai harjoitus, jolla pyritään helpottamaan ihmisten osallistumista yhteisen tilannearvion tai suunnitelman tekemiseen tai muuhun keskusteluun, jossa tavoitteena on laskea osallistumisen kynnyksiä ja tehdä asia ymmärrettäväksi.” (Osallistavat menetelmät 2005, 2.)

Jotta yhteistutkimisen menetelmä toimisi, koulutuksissa tavoiteltiin hyvää yhteishenkeä. Sillä ja huumorilla yhdessä on todettu olevan yhteistutkimista edistävä vaikutus. Hyvä yhteishenki muodostuu erilaisten näkökulmien arvostamisesta, tasa-arvoisuuden kokemuksesta ja tapasuolisuuden toteutumisesta. Ryhmytyminen ja osallistujien käsitys siitä, että ollaan tekemisissä yhteisen prosessin kanssa, edistävät yhteishengen syntymistä. (Palsanen 2013, 30.) Koulutuspäivien suunnittelussa ja toteutuksessa panostettiin rentoon tunnelmaan ja annettiin ryhmille aikaa yhteiselle höpöttämiselle, naurulle ja vapaalle jutustelulle. Kaikissa

taloissa kummiporukan ympärille muodostui oma tunnelma ja yhteiset sisäpiirin jutut.

Talojen suunnittelutapaamisissa esiin nousseet aihealueet olivat osin samankaltaisia, mutta koulutustarpeissa ja haasteissa oli myös selkeitä eroja. Syksyille sovitut tapaamisia kutsuttiin kummikoulutuksiksi. Yhdessä käsiteltäviksi teemoiksi nostetut asiat jaettiin eri tapaamisille. Koulutuksissa yhteistutkimisen menetelmää käytettiin niin, että jokainen pöydän ympärillä ollut henkilö oli yhtä lailla asiantuntijan kuin kehittäjänkin roolissa. Koulutuspäivien suunnittelussa piti huomioida sekä kummien että talojen toiminnan erilaisuus. Suunnitteluprosessi eroaa huomattavasti perinteisestä koulutussuunnittelusta, jossa asiasisältö, siihen tarjottava tieto ja tehtävät on aikataulutettu ja tavoitteet valmiiksi määritelty. Opin näytetyön tekijöiden rooli koulutuksia suunniteltaessa ja toteutettaessa oli ryhmän turvallisuuden luominen, osallistavien menetelmien ja käytänteiden tarjoaminen ajatusten esiintuomiseksi sekä puheenjohtajan ja sihteerin tehtävät keskusteluissa. Tavoitteena oli, että kummikoulutuksissa sisällön tuottavat kummit ja klubitalojen työntekijät. Lisäksi haluttiin, että kummien käyttöön jää koulutuksissa tuotettu materiaali. Käytännössä opimme jokaisesta koulutuspäivästä uutta ja sovelsimme sitä seuraavien päivien suunnittelussa. Pääsääntöisesti teimme havaintoja ryhmädynamiikan muuttamisesta, osallistujien jaksamisesta ja siihen vaikuttamisesta sekä erilaisten työmenetelmien soveltamisesta yhteiseen suunnitteluun.

Yhteistutkimisen menetelmässä kaikki tapaamiset dokumentoidaan, jotta materiaalia voidaan myöhemmin hyödyntää. Ryhmän tavoitteena ei ole olla vertaistukitai terapiaryhmä osallistujille, mutta mukana olevat voivat hyötyä jaetuista kokemuksista. (Palsanen 2013, 13-14.) Päätimme, että saatamme kasaan syksyn koulutusten aiheet, me keräämme jokaisesta pienen teoriapaketin, jonka rinnalle otamme toiminnallisia harjoitteita. Harjoitteiden avulla kokoamme osallistujien kokemuksista ja osaamisesta heidän itsensä näköisen tietopaketin. Me ohjaajat toimimme useissa harjoituksissa sihteerinä kirjaten työskentelyn tuloksia ja tehden yhteenvetoja. Keskusteluissa me toimimme myös puheenjohtajina. Kummikoulutuksia varten luotiin Google Driveen sähköpostiosoite ja samalla käyttöön saatiin pilvipalvelu, johon luotiin jokaisen talon koulutusmateriaalille oma kansio. Kaikki kummit saivat tunnukset yhteiseen verkkoympäristöön. Lisäksi jokaiselle talolle

tehtiin Facebookiin oma kummiryhmä, jossa oli mahdollista tiedottaa ja keskustella ajankohtaisista asioista. Osa taloista loi omiakin dokumentointikäytänteitä. Tönärillä koottiin kaikkien koulutuspäivien asiat perinteiseksi kummikansioksi. Roihulassa käytössä oli yhteinen kummivihko, johon laitettiin ylös ajatuksia sekä yhdessä sovittuja asioita.

Vertaistoiminnan peruskoulutukset rakentuvat yleensä seuraavien aiheiden ympärille: mitä vertaistoiminta on, eettiset periaatteet ja pelisäännöt, minä vertaistoimijana, toimintaperiaatteet, ryhmän ohjaaminen ja kahdenkeskiset tukisuhteet (Myllymaa 2010, 90). Käytännössä kaikissa kolmessa klubitilossa nousivat esiin muutamat yhteiset aiheet, jotka osoittautuivat osin samoiksi vertaistoiminnan peruskoulutusten aiheiden kanssa. Kaikille oli tärkeää puhua vaitiolovelvollisuudesta, kummien jaksamisesta, vuorovaikutustaidoista sekä mahdollisesti eteen tulevista haastavista tilanteista. Jokaisella talolla haastaviksi koetut tilanteet olivat erilaisia. Syksyn aikatauluja määrittivät koulutustarpeiden lisäksi työhönvalmentajien ja meidän omat aikataulumme.

Toteutuneet koulutukset muokattiin niin, että niissä käsiteltiin talon kummeille merkityksellisimpiä yhdessä valittuja aiheita. Roihulassa suunnittelupäivän jälkeisiä varsinaisia koulutuskertoja oli kolme, Pönkässä ja Tönärillä neljä. Jokaisesta talosta valittiin yksi työntekijä vastaamaan kummikoulutuksesta ja tukemaan kummeja koulutusten välillä. Työntekijöiden rooli muodostui jokaisella talolla erilaiseksi. Kaikissa taloissa kummikoulutuksesta vastaava henkilökunnan jäsen oli osan koulutuspäivistä poissa. Luottamusta kummijäsenten toimintaan osoitettiin kaikilla paikkakunnilla antamalla heille vastuuta toiminnan esittelystä avointen ovien päivänä, messutapahtumissa sekä uusien ryhmien ja tutustujien esittelykierrosten vetämisessä.

Selkeä rakenne ja sen toistuvuus ryhmätapaamisissa lisää luottamusta ja turvallisuuden tunnetta. Rutiinien muuttamisesta on hyvä sopia yhdessä, jotta muutos ei riko syntynyttä luottamusta. (Palsanen 2013, 18.) Kummikoulutukset rakentuvat karkean päivärungon varaan. Aluksi vaihdettiin kuulumisia ja kummit kertoivat, miten edellisen koulutuksen jälkeen oli mennyt. Aamupäivät oli varattu lyhyille teoriaasioille ja keskusteluun. Ruokailun jälkeen pyrittiin toiminnalliseen aiheen käsittelyyn, jotta väsymys ei yllättäisi. Lopuksi tehtiin yhteenveto ja

katsottiin seuraavan tapaamisen aihe. Rakennetta rikottiin toisinaan tietoisesti, jos päivän aikana tuli ilmi uusia asioita osallistujien puolelta.

Alusta lähtien on hyvä tietää vertaistoiminnasta, jotta toiminnassa kohtaisivat paremmin kaikkien odotukset ja mahdollisuudet tukea. Vertaistukijan on hyvä tuntea muun muassa organisaation toimintaperiaatteita ja eettisiä ohjeita, joita hänen on noudatettava. Hänen on myös tiedettävä, millaista tukea hän voi organisaatiosta saada. (Myllymaa 2010, 88.) Kummikoulutusten aloittamista helpotti huomattavasti se, että Anne oli kevään 2015 opintoihin liittyvässä harjoittelussa Pölkässä ja näin ollen tunsi talot, henkilökunnan, klubitalotoiminnan periaatteet sekä osan mukaan lähteneistä kummeista. Tämä auttoi alussa luottamuksen rakentamisessa ja toisen opinnäytetyön tekijän Jussin perehdyttämisessä. Oli myös huomattavan paljon helpompaa ymmärtää kummitoiminnan käytännön järjestelyjen rajoitteet sekä valita sellaisia toimintatapoja, jotka sopivat klubitalojen toimintaidologiaan.

Klubitalojen toimintaperiaatteisiin kuuluu, että taloilla on niin vähän palkattua henkilökuntaa, että talo ei pyöri ilman jäsenten panosta (Puumalainen ym. 2003, 16-17). Yhteistutkimuksessa työntekijöillä voi olla suunnittelua ja toiminnan käynnistämistä kannatteleva rooli, mutta dialogisuuden periaatteita pitää käytännössä noudattaa (Palsanen 2013, 13). Jotta osallistujien kokemustieto pystytään hyödyntämään, on johdon ja henkilökunnan sitouduttava yhteistutkimisen menetelmään käyttöön (Palsanen 2013, 15). Koska työntekijäresurssit ovat rajalliset, osallistumisen ja tuen määrä oli pitkälti riippuvainen kyseisen työntekijän muista velvoitteista ja hänen ottamastaan roolista suhteessa kummitoimintaan. Esiitimme etukäteen ja kummikoulutusten aikana toiveen, että mukaan lähtevä työntekijä pystyisi tukemaan kummeja koulutusten välissä. Klubitalojen päätöksenteko tapahtuu talokokouksissa, joten kummien tuomat kehittämisajatukset pyrittiin pääsääntöisesti ohjaamaan kokousten esityslistoille. Lisäksi tarpeen mukaan kummit ottivat eteenpäin vietäviä asioita puheeksi vastaavien työhönvalmentajien kanssa.

Yhteistutkimisen toteuttaminen sinänsä ei edellytä suurta taloudellista panosta, lähinnä rahaa tarvitaan ruokaan tai kahvitukseen, sekä toiminnallisten menetel-

mien materiaaleihin. Toimintaa suunnitellessa on myös hyvä miettiä, onko ryhmän kanssa tarkoitus tehdä yhteisiä retkiä tai päätöstapahtumaa, joka toimii samalla palautetilaisuutena. (Palsanen 2013, 18.) Kummikoulutukset järjestettiin pääsääntöisesti klubitalojen tiloissa lukuun ottamatta Tönäriä, jossa koulutuksia varten vuokrattiin ulkopuolinen tila. Kummikoulutusten päätteeksi päätettiin järjestää yhteinen leiri, jossa kaikkien talojen kummit tapaisivat toisensa, tutustuivat ja pääsisivät jakamaan kokemuksiaan. Tavoitteena oli myös saada kummit kommunikoimaan keskenään eri talojen välillä ja kokemaan, että he ovat osa isompaa kummijoukkoa. Koulutusten päätteeksi suurin osa kummeista ja kaksi työhönvalmentajaa osallistuivat yhden yön leirille Siikalatvan Ristironkelissa.

3.3 Pönkkä

Kummitoiminnan esittely oli klubitalo Pönkässä keväällä 2015. Esittelyssä kerroimme idean kummikoulutuksesta ja sen toteuttamisesta yhteistutkimisen menetelmällä henkilökunnalle sekä tuleville kummeille. Useat talon jäsenet olivat ensimmäisessä tapaamisessa läsnä ja kertomamme ajatus sai myönteistä palautetta niin henkilökunnalta kuin jäseniltäkin. Keskustellessamme kummitoiminnasta Pönkässä saimme tulevilta kummeilta hyviä ideoita syksyllä alkavia koulutuksia varten. Vastaava työhönvalmentaja Lahja Leiviskä toimi kummikoulutusten vastuuhenkilönä. Hän osallistui kummitoiminnan tukemiseen pääsääntöisesti olemalla käytettävissä koulutusten välillä. Jäsenet kääntyivät Lahjan puoleen, kun oli kysyttävää tai epäselviä asioita sekä silloin, kun haluttiin keskustella kummitoiminnan periaatteista.

Aloittaessamme kummitoiminnan Pönkässä mukaan ilmoittautuneita henkilöitä oli runsaasti. Lopulta ydinryhmäksi muodostui viiden naisen porukka. Mukana oli sekä kokeneita järjestötoimijoita että vertaistukeen ensikertaa tutustuvia. Tavoitteena on luoda Pönkkään toimiva kummiporukka, joka toimii uusien jäsenten tukena ja auttaa heitä sitoutumaan talon toimintaan. Kummien toivottiin ottavan haltuun talon toiminnan esittelyn vieraille ja jäsentutustujille. Klubitalolla tehdään reach out –työtä eli kontaktoidaan jäseniä, jotka eivät ole vähään aikaan käyneet talolla. Kummien ajateltiin voivan olla mukana tässä työssä.

3.3.2 Ensitapaaminen ja koulutusten suunnittelu

Kun yhteistutkimista on kokeiltu sosiaalityön kentällä, on käynyt ilmi, että työskentely sopii ihmisille silloin, kun heillä ei ole samaan aikaan muita isoja haasteita elämässä. Kriisit tai vaikeat mielenterveys- ja päihdeongelmat vaikeuttavat sitoutumista. Lisäksi on huomattu, että yhteistutkiminen soveltuu erityisen hyvin oman menneisyyden käsittelyyn ja elämänkokemuksen hyödyntämiseen uuden rakentamisessa. Koska yhteistutkiminen nimenomaan yhteiselle tekemiselle ja on ennalta määrittelemätön prosessi, se vaatii osallistujilta myös kykyä sietää epävarmuutta, luottamusta toisiin sekä omaa aktiivisuutta. (Palsanen 2013, 27.) Myös vertaistoimintaan osallistuminen edellyttää aktiivista valintaa ja uskallusta olla mukana. Tällainen prosessi herättää ihmisissä tunteita, joiden käsittelyn ja ilmaisemisen taidot ovat tärkeitä osallistujan hyvinvoinnin kannalta. (Karnell & Laimio 2010, 12.) Ensimmäisessä kummikoulutuksessa on mukana paljon osanottajia. Kummien lopullinen määrä Pölkässä muodostui viideksi usean aloittaneen keskeyttäessä koulutuksen elämäntilanteen muuttuessa.

Ensimmäisiin kokoontumisiin uuden ryhmän kanssa liittyy aina paljon tunteita sekä ohjaajien että ryhmään tulevien puolelta. Innostus ja jännitys vuorottelevat. Moni miettii, kelpaanko minä tällaisena ja onko ryhmä minulle sopiva. Tätä alkua kutsutaan tutustumisvaiheeksi, jonka aikana rakennetaan luottamuksen ja avoimuuden perusta. Ryhmän ensimmäiset tapaamiset on hyvä aloittaa tutustumiseen tähtäävällä toiminnalla ja sen rinnalla voidaan käsitellä varsinaisia aiheita. Pareittain ja pienissä ryhmissä toimiminen helpottaa alun tutustumista. (Jyrkämä 2010, 39.) Pölkässä teimme muutamia esittäytymisharjoitteita tutustuaksemme toisiimme. Pohdiskelimme tulevien kummien kanssa, millaisia odotuksia heillä on kummiudesta ja mitä pelkoja se tuo tullessaan. Muutimme pelot haasteiksi, jotta ne eivät tuntuisi niin isoilta kohdata ja niihin pystyttäisiin etsimään ratkaisuja. Pölkässä esiin tulleita haasteita kummiudessa olivat erilaiset sosiaaliset tilanteet, joissa joutuu laittamaan itsensä likoon uudella tavalla ja jopa hieman spontaanisti. Myös isompien ihmismäärien kohtaaminen arvelutti kummeja. Jännittäminen, osaamattomuuden pelko sekä ajatus yksin joukon kohtaamisesta mietityttivät kummeja. Vaikka kummit olivat entuudestaan tuttuja, uudessa tilanteessa ja uudenlaisessa roolissa tuntui tärkeältä aloittaa tutustuminen toisiin uudelleen.

Jännitystä kummijäsenille loivat epävarmuus siitä, että mitä jos en osakaan toimia tositilanteessa ja mitä jos en löydä sanoja. Pelko omasta osaamattomuudesta sekä epävarmuus omasta itsestä nousivat esiin. Jokaista kummia mietitytti myös miten oppia sanomaan "ei" kohteliaasti, mutta riittävän tiukasti. Myös halu olla hyvä kuuntelija tuli esiin keskusteluissamme. Kummit pohtivat alusta alkaen paljon omaa jaksamistaan: Mitä jos en jaksa ottaa kaikkea vastaan, mitä teen silloin? Kuka tukee kummeja?

Vertaistukiryhmässä voidaan kokea painetta siitä, miten paljon oman tuen tulisi auttaa toisia. Osallistujat voivat uupua ja tuntea epäonnistumista sekä voimattomuutta, koska eivät koe voineensa tukea toisia omasta mielestään riittävästi. Uuteen toimintaan liittyessään on hyvä selvittää itselleen omat motiivinsa eli mistä syystä tai syistä haluaa vertaistoimintaan mukaan. Motiivit ovat myös perusta henkilökohtaisille odotuksille ja tavoitteille. (Lehtinen 2010, 63.) Pönkän kummeille oli tärkeää, että he pystyisivät olemaan halutessaan myös tavallisia jäseniä ilman kummivelvoitteita. Uuden roolin ottaminen talolla tuntui osaksi pelottavalta ja raskaalta. Omaa jaksamista pohdittiin paljon. Ratkaisuksi haasteeseen suunniteltiin kummipinssi, jonka saattoi laittaa rintaansa ollessaan käytettävissä kummin tehtäviin.

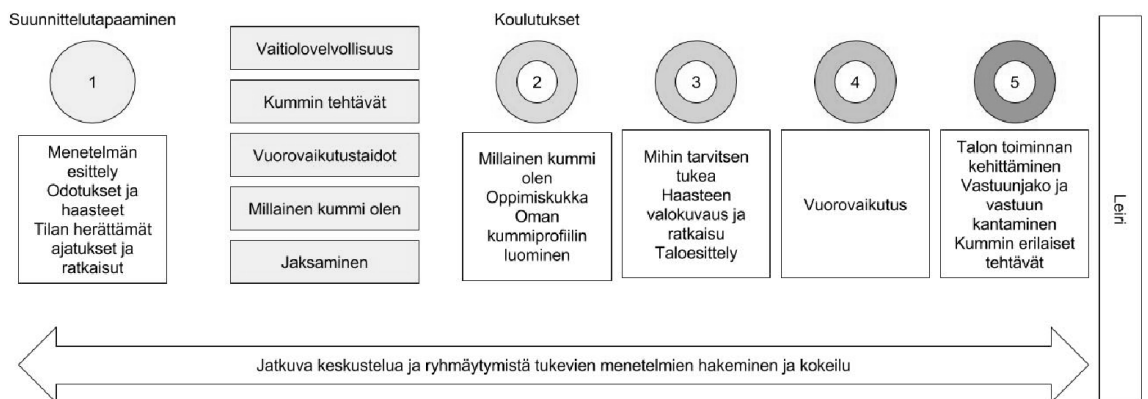
Kävimme kummien kanssa läpi klubitalo Pönkän pohjapiirrosta ja mietimme, missä tilassa kenelläkin on ollut positiivisia ja negatiivisia kokemuksia. Juttelimme miksi näin oli tapahtunut. Puhuimme tunteista ja siitä, missä uusi jäsen voisi tällaisia tunteita kohdata Pönkässä. Olisiko kummin mahdollista vaikuttaa ehkäisevästi tällaisiin tilanteisiin? Pönkän ehdottomasti ahdistavimmaksi tilaksi nousi eteinen. Eteisessä on eniten hälinää, melua, läpikulkua ja uusien ihmisen virtaa. Keskustelimme vielä mikä saa aikaan sen, että olo olisi tervetullut Pönkään. Halusimme antaa kummeille tunteen omasta kyvystä vaikuttaa asioihin. Tämän jälkeen puhuimme kummien kanssa tulevasta syksystä ja koulutusten aiheista. Edellisten harjoitusten pohjalta kokosimme eniten keskusteltua ja ajatuksia herättäneitä aiheita yhteen. Keskusteluista saimme aiheiksi vuorovaikutuksen, omakuva kummina, oman osaamisen kehittämisen tarpeet, sosiaaliset tilanteet sekä kummina toimiminen arjessa (Kaavio 2).

Havaitsimme ensimmäisen tapaamisen aikana, että koko päivän kestävä luento-mainen koulutus aiheuttaa väsymystä kummeissa eivätkä he jaksaneet pysyä mukana. Havaitsimme myös, että asiaa oli liikaa ja että ensi kerralla otamme vähemmän asiaa ja enemmän toiminnallisia harjoitteita. Jokaisen koulutuskerran jälkeen pohdimme, mitä voimme tästä oppia ajatellen sekä kyseisen talon että muiden klubitalojen tulevia koulutuksia.

3.3.3 Pönkän kummikoulutukset

Kummitoiminnan koulutus Oulussa muodostui lopulta yhdessä pönkkäläisten kanssa suunnittelemamme kummikuvan ympärille. Tavoitteena kummilla on saada uudet kävijät sitoutumaan taloon ja sen toimintaan. Kummin tehtäviin kuuluu saada uusi kävijä tulemaan talolle uudelleen ja saada hänet osalliseksi talon toimintaan. Kummi on siis talolle uutena tulevasta jäsenestä helpommin lähestyttävä kuin työntekijä. Pönkän kummit halusivat myös aktiivisesti ottaa reach out -toiminnan omalle vastuulleen. Kummin yhdeksi tärkeimmistä tehtävistä tärkeimmäksi muodostui myöhemmin koulutusten aikana vahvasti esille noussut vertais-tuki. Tämä tuli esille useissa keskusteluissa kummien kanssa.

pönkkä

Kaavio 2. Kummikoulutusten aiheet ja toteutus Pönkässä

Ensimmäisellä varsinaisella koulutuskerralla puhuimme siitä, millainen kummi jokainen haluaa olla. Loimme kummeille kummiprofiilit. Keskustellessamme siitä, millainen kukin kummi haluaa olla, painotimme, että jokainen kummi saa olla erilainen. Kummeilla tuntui olevan aika selkeä kuva siitä millaisia persoonia he ovat ja millaisiksi kummeiksi he haluavat tulla. Osa kirjoitti haluavansa olla sosiaalisesti aktiivinen ja osallistua kaikkeen toimintaan. Esiin nousi myös halu olla uuden jäsenen kanssa rauhassa kahdestaan sekä kiinnostus tehdä reach out -työtä ennemmin, kuin olla varsinaisesti kontaktissa uusien jäsenien kanssa.

Vertaistukea annetaan ennen kaikkea tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin, kokemuksesta. Kokemusten käsittely ja sijoittaminen omaan toimintaan etenee eri ihmisillä erilaista tahtia. Vastaavalla tavalla muovautuvat vertaistuellisen ryhmän toimintatavat ja ilmapiiri. Kuntoutuminen ja voimaantuminen ovat vuoristorata-maisia prosesseja, joissa on nousuja ja laskuja. Asioiden käsittelylle on oltava riittävästi aikaa ja osallistujilla on oltava mahdollisuus itse päättää osallistumisestaan ja sen muodoista. (Lehtinen 2010, 61.) Vertaisuuteen kuuluu myös tukisuhteen sisällön määrittäminen ja eettisten periaatteiden läpikäyminen. Tukija on ennen kaikkea rinnalla kulkija, joka antaa aikaansa itselleen ja tuettavalle sopivissa yhteyksissä. (Lehtinen 2010, 67.) Vertaistukea antavan on hyvä opetella tunnistamaan omien voimien riittävyttä ja rajoja sekä tietää, mistä saa itselle voimaa. Tukijankin elämässä voi tulla vastaan muutoksia, joiden vuoksi hän ei enää pysty tai halua jatkaa tukisuhdetta. Tästä ja omasta jaksamisestaan on hyvä pystyä puhumaan avoimesti. Kaikilla on oikeus toimia omien voimiensa ja rajoitustensa puitteissa. Tämän antaa myös tukijalle oikeuden rajata tekemistään ja jaksamistaan. (Lehtinen 2010, 68-69.)

Teimme oppimiskukka -mallia (Osallisuuden tukeminen 2005, 15) hyödyntäen kuvat unelmakummista sekä ongelmakummista. Jokainen sai vuorollaan sanoa ominaisuuden, jonka kirjasimme yhteen kukan terälehteen. Tarkoituksena oli herättää ajatuksia siitä miten monenlaisia ominaisuuksia kummilla voi olla. Samalla tarkoituksena oli luoda omasta itsestään kuva osaavana ja pystyvänä kummina. Haasteet puolestaan koottiin jatkokoulutuksia varten teemoiksi. Pyysimme kummeja luomaan omat profiilit Pönkän seinälle itsestään kummeina. Otimme kummeista profiileihin valokuvat ja pyysimme heitä tulostamaan kuvan liitteeksi omaan kummiprofiiliinsa.

Tekemällä oppiminen on aktiivista toimintaa, johon liittyy oma ja yhteisön kokemus sekä reflektio. Energiaa voidaan kanavoida konkreettiseen tekemiseen, käyttää sitä ajattelun apuvälineenä ja antaa toistojen opettaa tekijää. Osa tekemällä oppimista on epäonnistuminen, kokeilu ja oivallus, joiden kautta löydetään uutta tietoa. Oppiminen tapahtuu reaaliajassa asianosaisena. Kokemuksen ja tekemisen kautta tulleen tiedon taustalla on yhdessä toistemme asioille antama merkitys, yhteinen suunnittelu ja tekeminen. (Soini-Salomaa 2014, 29.)

Olimme todenneet ensimmäisen päivän päätteeksi, että kummikoulutuksissa toiminnallisuus lisää osallistujien jaksamista päivän aikana. Tämän vuoksi toinen koulutuskerta toteutettiin tekemällä itse. Päivä aloitettiin istumalla rinkiin ja jokainen kummi sai kertoa vapaasti missä tarvitsisi tukea toisilta kummeilta. Kertomiensa haasteiden perusteella kummit menivät valokuvaamaan vastaavanlaisia tilanteita Pönkän eri paikkoihin. Kummien otettua kuvat ja palattua kanssamme samaan tilaan, aloimme käydä tilanteita läpi. Keräännymme jälleen rinkiin ja aloimme jutella valokuvatuista tilanteista. Puhellessamme tilanteista, ongelmia nousi esiin, esimerkiksi talon esittely jännittää. Mietimme yhdessä niihin ratkaisuja ja painotimme erityisesti sitä, ettei kummien tarvitse tehdä työtä yksin vaan, että he voivat ottaa toisen kummin rinnalle tueksi. Ratkaisut kirjattiin sähköiseen kansioon. Kummit kehittivät myös ajatuksen pienestä taloesittelyä varten tehdystä muistilapusta, joka olisi aina mukana ja josta voisi tarpeen tullen vilkaista apua. Tavoitteena oli kuvan ja tekemisen kautta löytää jokaiselle sopivia ratkaisuja vaikeiksi koettuihin tilanteisiin sekä koota nämä ohjeistukseksi sähköiseen kansioon.

Yhteistutkimisessa on kysymys tiukasti rajatun menetelmän sijaan työskentelyasenteesta. Olennaista on dialoginen suhde toisen kanssa. Voinko olla itse tietämättä oikeaa ratkaisua ja antaa yhteiselle ihmettelylle mahdollisuuden? (Palsanen 2013, 13.) Me ratkaisimme kysymyksen tukemalla kummeja ratkaisujen hakemisessa emmekä vastauksia antamalla. Valokuvatehtävä tuntui kummeista vaikealta ja heitä piti ohjata ja ohjeistaa aktiivisesti ennen kuin tehtävän tekeminen alkoi sujua.

Olimme sopineet kummeille oudon ihmisen kanssa, että hän tulee talolle vierailulle kesken koulutuspäivän. Kerroimme hänelle, että kummit tulevat kierrättämään häntä talossa ja koettavat saada hänet tuntemaan olonsa mahdollisimman mukavaksi. Tämän harjoituksen ajatuksena oli simuloida tilannetta, johon kummit joutuvat ottaessaan vastaan tutustujia Pönkällä. Samalla voisimme nähdä kummeja oikeassa tilanteessa ja myöhemmin jutella siitä, missä kukin onnistui ja missä olisi vielä parantamisen varaa. Jokaisen käytyä vuorollaan kierrättämässä vierasta Pönkässä, pyysimme häntä antamaan kummeille palautetta. Palautteessa kummit saivat sekä kehuja että parannusehdotuksia. Jatkoimme kummien kanssa keskustelua siitä, miltä oli tuntunut kierrättää outoa ihmistä yksin Pönkässä ja miltä palaute oli tuntunut. Kummit olivat entistä varmempia siitä, että he kaipaavat toistensa tukea esittelytilanteissa.

Kolmannella kerralla aiheenamme oli vuorovaikutustaidot. Valitettavasti paikalle ei päässyt, kuin kaksi kummiä, joten jouduimme tiivistämään asiaa niin, että se sopi pienelle ryhmälle. Puhuimme kummien kanssa asioista jotka heidän mielestään kuuluvat vuorovaikutustaitoihin. Kirjasimme ajatukset paperille keskustelujen ohella. Kävimme yhteisesti läpi tärkeimpiä perusasioita puhumisesta ja esiintymisestä. Puhuimme kehonkielestä, katsekontaktista, puhujan ryhdistä ja puhumisen tahdistista.

Alkuinnostuksen jälkeen vertaisryhmässä nousevat voimavaroiksi kuulluksi tulemisen ja kohtaamisen kokemukset. Osallistujat saavat toisiltaan tietoa, vinkkejä ja näkökulmia sekä palautetta. Yhdessä puhuminen luo yhteisön, joka mahdollistaa ystäväyden. (Jyrkämä 2010, 45.) Isossa osassa esiintymistä on myös jännittäminen ja edellisillä kerroilla oli käynyt ilmi, että kummeja jännittää toisinaan paljonkin esiintyminen. Painotimme samoin myös palautteen antamisen tärkeyttä. Kummit voivat antaa toisilleen palautetta siitä, miten esimerkiksi taloesittely oli mennyt ja oppia samalla toisiltaan uutta. Huomasimme, että vaikka kummit olivat mielellään mukana kummitoiminnassa, koulutuspäivät saatettiin kokea raskaiksi.

Viimeisellä kerralla annoimme kummeille tehtäväksi pohtia itsekseen, mitä kehitettävää Pönkässä on. Kehittämistä kaipaavat kohdat listattiin yhteiselle paperille. Tämän jälkeen kävimme kehitettävät asiat läpi ja nimesimme vastuuhenkilön jokaiseen kohtaan. Vastuuhenkilön tehtävänä on huolehtia asioiden etenemisestä

ja muuttamisesta Pölkässä. Muuttaminen voi tapahtua esimerkiksi talokokouksen yhteydessä. Tärkeintä on, että kummit ajavat talon asioita eteenpäin ja että muillekin jäsenille tulee tunne, että he voivat tuoda epäkohtia esiin ja muutosehdotuksia talokokoukseen. Loppupäivästä juttelimme kummien kanssa siitä, miten kummius on sujunut ja miten se on näkynyt kummien arjessa talolla. Keskustelimme kummien kanssa myös tulevasta leiristä Ristironkkelissa.

3.4 Roihula

Rovaniemellä Roihulassa kummitoimintaan ilmoittautui neljä naista. Lopulta koulutuksiin osallistui kolme. Tulevat kummit olivat paikalla jokaisessa koulutustapaamisessa ja kaikki olivat kiinnostuneita ja innostuneita uudesta roolistaan kummina. Roihulassa ei aiemmin ollut minkäänlaista kummitoiminnan kaltaista toimintaa. Kummitoiminnan vastuuhenkilönä toimi työhönvalmentaja Heli Kurvinen. Hän osallistui lähes kaikkiin koulutuksiin ja oli ohjaajiin yhteydessä koulutusten välillä kertoen kuulumisia sekä ehdottaen arjesta esiin nousseita aiheita. Heli osallistui yhteiseen tutkimiseen ja otti varovasti kantaa teemoihin keskittyen enemmän kummijäsenten mielipiteenilmaisun tukemiseen.

Roihulassa kummit olivat aktiivisia talon jäseniä ja osallistuivat klubitalon toimintaan jo ennen kummikoulutusten alkamista. Osa kummeista toimi aktiivisesti myös klubitalon ulkopuolella ollen mukana vapaaehtoistoiminnassa. Tavoitteena Rovaniemen klubitallolla oli luoda Roihulaan toimiva kummitiimi, tiimin jäsenten itseluottamuksen kohottaminen ja ryhmäyttäminen kummiuden ympärille. Kummien toivottiin jatkossa esittelevän talon toimintaa vieraille ja tutustujille sekä sitouttavan uudet jäsenet klubitalloon.

3.4.1 Ensitapaaminen ja koulutusten suunnittelu

Ensimmäisellä tapaamiskerralla pohdimme kummien ja Helin kanssa yhdessä, millaiset tavoitteet ja teemat kummikoulutukselle asetetaan. Lähdimme porukalla auringonpaisteen houkuttelemina ulos läheiseen puistoon miettimään asioita ja hieman rentouttaaksemme kummeja. Puistossa jokaiselle kummille jaettiin paperi ja kynä. Papereille oli kirjoitettu erilaisia kysymyksiä, joihin kummien tuli vastata. Kysymykset olivat seuraavat: Mitä on kummius? Millaisiin tilanteisiin kummi voi

joutua? Mitä tarkoittaa kummin vastuu? Miksi uusi jäsen sitoutuu taloon? Miten kummi voi tukea sitä?

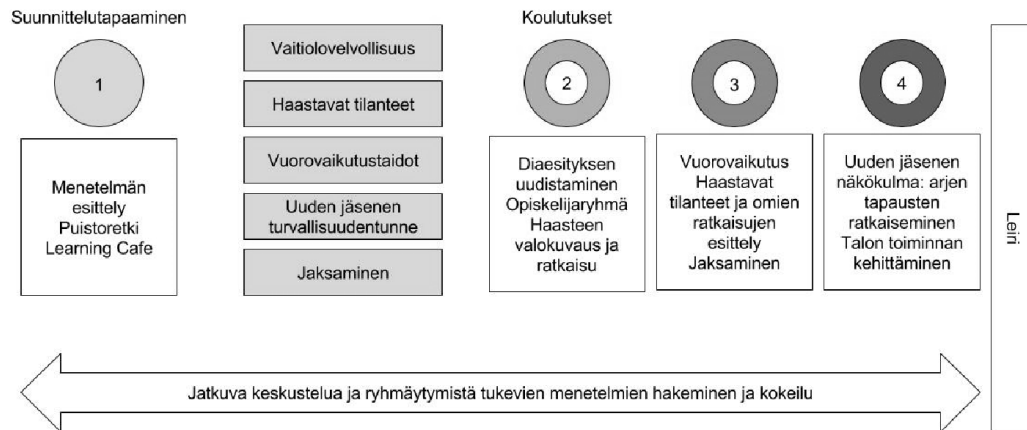
Annoimme kummeille aikaa vastata kysymyksiin rauhassa, jonka jälkeen kokoonnuimme pieneen majaan koostamaan tulokset ja kirjaamaan ne ylös. Kävimme kummien kirjoittamat asiat keskustellen läpi ja vahvimmin esiin nousseet asiat valittiin syksyn kummikoulutusten teemoiksi. Näin me loimme pohjat koulutuksille yhdessä emmekä suinkaan niin, että kouluttajat olisivat tuoneet koulutettavat asiat mukanaan. Palsasen (2013, 7) mukaan yhteistutkimisessa on kyse ennen kaikkea siitä, että osallistujilla on kuulluksi tulemisen lisäksi mahdollisuus kehittää toimintaa ja vaikuttaa tekemiseen omalla asiantuntijuudellaan (Palsanen 2013, 7). Keskeistä on, että yksikään osapuoli ei suunnittele toimintaa valmiiksi vaan kaikki yhdessä päättävät mitä, miten ja kuinka suurella panostuksella tehdään töitä. Yhteisellä suunnittelulla on mahdollista löytää uusia voimavaroja ja yllättäviä ratkaisuja. (Palsanen 2013, 13-14.)

Syksyn 2015 koulutusten teemoiksi Roihulaan nousivat vaitiolovelvollisuus, vuorovaikutustaidot, uuden jäsenen turvallisuuden tunne sekä haastavat tilanteet kuten väkivallan kohtaaminen ja uuden jäsenen tukeminen hänelle vaikeissa tilanteissa. Keskustelun jatkuessa huomasimme kummien jaksamisen tulevan esiin toistuvasti, joten päätimme ottaa myös sen yhdeksi aiheeksi tulevalle syksylle. Näiden teemojen mukaan aloimme luonnostella kummikoulutuksien toimintamalleja ja menetelmiä (Kaavio 3).

3.4.2 Roihulan kummikoulutukset

Ensimmäisellä koulutuskerrallamme Roihulaan oli tulossa lähihoitajaopiskelijaryhmä ja kummeja toivottiin mukaan talon esittelyyn. Päätimme, että laitamme tulevat kummit heti toimeen ja esittelemme heidän johdolla talon opiskelijoille. Talon aiempi esittely perustui teoriaan, tuloksellisuuteen ja historiaan. Kummit loivat uudenlaisen esittelypaketin, jossa puhutaan talossa tarjolla olevista aktiviteeteista kuten, retkistä, ryhmistä, kursseista ja niin edelleen. Näistä kummit saivat itse kertoa omia kokemuksiaan.

roihula

Kaavio 3 Kummikoulutusten aiheet ja toteutus Roihulassa

Vahtivaaran (2010, 22) mukaan omista kokemuksista puhuminen voi tuoda kertojalle uudenlaisen näkökulman omakohtaisiin kokemuksiin niiden prosessoinnin kautta. Kokemustietoa jakamalla erityisesti ei-vertaiselle tulevalle ammattilaiselle voidaan vaikuttaa asenteisiin. (Vahtivaara 2010, 22.) Pyysimme kummijäseniä tekemään jotain heille haastavaa ja esiintymään ryhmälle. Olimme tukena ja rohkaisijana mukana esittelyssä. Näin toimimalla saimme erinomaisen kuvan siitä, miten kummit toimivat uudessa tilanteessa. Esittelyn jälkeen kummit saivat palautetta sekä opiskelijoilta, että meiltä siitä, miten talon esittely oli mennyt. Palaute oli positiivista, opiskelijat pitivät juuri siitä perspektiivistä, jonka talon jäsen toi kertoessaan toiminnasta. Rohkaisimme kummeja jatkamaan taloesittelyjä. Tavoitteena oli, että kummit hoitaisivat talon esittelyt tästä kerrasta alkaen.

Toimintaan osallistuvien on hyvä saada kokemus siitä, että he pystyvät tuottamaan uusia ideoita ja niiden kautta voivat vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Yhteistoiminnasta voidaan puhua kuitenkin vasta silloin, kun osapuolet sitoutuvat yhteiseen toimintaan. (Mönkkönen 2007, 26.) Roihulan esittelydiojen uudistaminen ja talon esittely uudella tavalla oli kummien omiin ajatuksiin ja kokemuksiin pohjautuva muutos. Henkilökunta osoitti luottamusta antamalla vapaat kädet muutoksille ja rohkaisi kummijäseniä omaehtoiseen toimintaan sekä antoi rakentavasti

palautetta uudelta esittelystä. Tämä sitoutti jäseniä taloesittelyjen pitämiseen ja lisäsi heidän uskoa siihen, että heidän kehittämistyöllään on merkitystä.

Puhuminen ei ole kaikille luontevin tapa ilmaista itseään, minkä vuoksi tiedon koostamiseen ja tuottamiseen on hyvä käyttää muitakin tapoja (Palsanen 2013, 20). Iltapäivällä keskityimme pohdiskelemaan uuden jäsenen turvallisuudentunnetta. Opettelimme kummien kanssa uuden tavan työskennellä. Annoimme heille tehtäväksi luoda jonkin tilanteen, esimerkiksi ryhmästä ulos jättämisen ja valokuvasimme sen. Tämän jälkeen kummit avasivat tilanteen kirjoittamalla ja loivat siihen hyviä ratkaisuja ja toimintaohjeita. Havaitimme valokuvausharjoitetta käyttäessämme, että Roihulan kummit nauttivat toiminnallisesta osasta ja heidän olemuksensa vapautui ja ideat kuvien asettelusta ja kuviin liitettävästä tekstistä lähtivät heti liikkeelle. Teoriaosuuden ja talon esittelyn opiskelijoille luoma jännitys oli kadonnut ja kummit olivat taas vapautuneet keskusteluun.

Toinen koulutuspäivä aloitettiin käymällä läpi asioita, joita käsitelimme edellisellä kerralla. Kävimme myös läpi, millaisia tilanteita kummit olivat valokuvaamalla luoneet ja millaisia ratkaisuja he olivat niihin kehitelleet. Tämän jälkeen siirryimme vuorovaikutuksen teoriaosuuteen, jossa käsitelimme tiiviisti teorian sekä vuorovaikutuksen muotoihin liittyviä asioita.

Yksilön vuorovaikutustaitojen kehittäminen on keino lisätä turvallisuudentunnetta myös ryhmässä. Keskeinen taito on vuorovaikutus oman itsensä kanssa eli omien tarpeiden tunnistaminen ja ilmaiseminen. Lisäksi tärkeää on osata olla eri mieltä, kyetä sekä helpottamaan toisen pahaa oloa että osallistumaan hyvään oloon, pystyä puhumaan omasta pahasta ja hyvästä olostaan sekä antamaan ja vastaanottamaan palautetta. (Aalto 2000, 26-27.) Näitä asioita kävimme läpi yhdessä keskustellen toisena koulutuspäivänä. Puhuimme kummien kanssa siitä, mitkä asiat heidän mielestään vaikuttavat hyvään vuorovaikutukseen. Pyysimme kummeja kirjoittamaan paperille, mitä heille tulee mieleen vuorovaikutuksesta. Kummien kirjoittamat paperit käytiin keskustelemalla läpi. Heillä oli jo selkeitä ajatuksia siitä, miten puhutaan isommalle porukalle ja miten kuuntelijaan voi omalla asenteella ja ruumiinkielellä vaikuttaa. Kävimme yhdessä läpi erityisesti kehoniemen merkitystä kuten katsekontaktia, suorassa seisomista ja rauhallisuutta. Pu-

huimme myös esiintymisen pelosta ja jännityksestä. Kerroimme kummeille jännittämisen ja siitä, miten on ihan normaalia jännittää esiintymistä ja etteivät mahdolliset virheet esiintyessä haittaa mitään. Vuorovaikutuksesta puhuesamme keskityimme myös omien ajatusten ilmaisuun kuten eri mieltä olemiseen, palautteen vastaanottamiseen ja toisen tunteisiin osallistumiseen.

Kokemusten käsittely ja uusien toimintamallien luominen ryhmässä auttaa osallistujia ulkoistamaan omat kokemukset itsestä etäämmälle. Yhdessä tuotettu tieto ei ole kenenkään yksityisasia, minkä vuoksi asioiden käsittely ja niiden eteenpäin vieminen on helpompaa. (Palsanen 2013, 9.) Yhteistutkimisen menetelmä antoi meille tilaisuuden nostaa käsittelyyn talolla esiin tulleita tilanteita neutraalisti. Kolmantena koulutuspäivänä tutkimme kummien kanssa tilanteita, joihin he voisivat talolla toimiessaan joutua ja pohdimme, miten he voisivat omalla toiminnallaan auttaa tai tukea niiden ratkomista. Roihulasta saimme muutamia käytännön esimerkitapauksia, joihin kummi olisi voinut toiminnallaan vaikuttaa. Halusimme kuvata tällä tavalla kummeille mahdollisimman todellisia tilanteita, joita talolla saattaa tulla. Harjoittelimme tilanteita jakamalla kummit erilaisiin rooleihin. Yksi kummeista esiintyi toisille haastavassa roolissa ja toisten piti päätellä hänen käyttäytymisen perusteella, millainen henkilö vastassa on ja pohtia, miten hänen kanssaan tullaan toimeen. Mietimme samalla kummien kanssa, että aiemmin puhutuista vuorovaikutuksen asioista on nyt hyötyä.

Päivän päätteeksi ja koulutusten viimeisenä asiana mietimme kummien kanssa, miten Roihulan toimintaa olisi kehitettävä ja miten kummit voivat vaikuttaa asiaan. Kehittämisen paikkoja kummit osasivat luetella useampia kuten ryhmät, vierailut, teemaviikot, uusien jäsenten ”hankinta” sekä enemmän yhdessä tekemistä. HavaitSIMME keskustellessamme asioista, että kaikki esille tulleet kehittämisen paikat olisi hyvä tuoda esiin talokokouksessa. Sovimme, että kummit ottavat nyt heti enemmän vastuuta yhdessä tekemisestä ja sopivat henkilökunnan kanssa tapaa-misen asian tiimoilta. Tavoitteena yhdessä tekemisellä on yhteishengen luonti, toiminnan kehittäminen ja jäsenten tutustuminen toisiinsa. Sovimme myös, että kummit ottavat muutkin esille tulleet kehittämisen kohdat esille henkilökunnan kanssa ja vievät asioita talokokousten esityslistalle. Jokaiselle kummille jaettiin omat vastuut hoidettavakseen.

Yhteisen toiminnan myötä osallistujat oppivat tekemään päätöksiä yhteisen todellisuuden muuttamisesta ja he sitoutuvat toimimaan päätöksensä mukaan. Sosiokulttuurisen innostamisen periaatteiden mukaan yhteistoiminta tukee aloitteellisuutta, itsenäistä toimintaa ja vastuunottoa. Se vahvistaa motivaatiota ja saa liikkeelle heikkoja ja tiedostamattomia kykyjä. Tavoitteena on ihmisten voimistamista niin, että he kykenevät osallistumaan ja oppivat ajattelemaan, toimimaan ja luomaan. (Kurki 2000, 112-113.) Vaikuttaminen on monelle motivoiva tekijä. Sen vuoksi on tärkeää huolehtia ja pitää esillä sitä, miten tuotettu osaaminen ja tietä viedään eteenpäin. (Palsanen 2013, 14.)

3.5 Tönäri

Kajaanissa klubitalo Tönäriltä kummitoimintaan ilmoittautui mukaan kuusi jäsentä ja muista taloista poiketen mukaan ilmoittautui myös kaksi miestä. Pitäessämme Oulun klubitalo Pönkässä alkuinfoa tulevasta kummikoulutuksesta oli paikalla myös Kajaanin klubitalon työhönvalmentaja Tuula Pietiläinen. Hänen mukanaan tieto tulevasta kummikoulutuksesta meni Kajaaniin ennen kesätaukoa ja varsinaista alkuinfoa, jonka Tönärillä myöhemmin pidimme. Kummitoiminnan vastuukäyttäjänä Kajaanissa toimi vastaava työhönvalmentaja Susanne Ilvonen. Hän oli mukana ensimmäisissä kummikoulutuksissa osallistuen aktiivisesti tavoitteiden määrittelyyn ja koulutusten suunnitteluun. Susanne oli kummeille kuuntelija ja kannustaja koulutusten välillä. Lisäksi hän otti vastaan kummien kehittämis ehdotukset ja ohjeisti meitä ohjaajia.

Mukaan toimintaan lähteneet kummit olivat talon pitkäaikaisia jäseniä. Yhdellä heistä oli aiempaa kokemusta klubitalon mentorijäsenenä toimimisesta. Tavoitteena Kajaanin klubitallolla oli vakiinnuttaa ja laajentaa aiemmin alkanutta mentorijäsen –toimintaa. Pääsääntöisesti haluttiin tukijoita uusille jäsenille ja koulutusta vertaistuelliseen toimintaan.

3.5.1 Ensitapaaminen ja koulutusten suunnittelu

Ensimmäisellä tapaamiskerralla päämääränä oli nostaa yhteisestä keskustelusta esiin tulevan syksyn koulutusten aiheet ja tavoitteet. Keskustelimme kummien kanssa siitä, mitä kummius on ja millaista se voisi Tönärillä olla. Jaoimme kummit

kahden - kolmen hengen ryhmiin ja annoimme heille paperia ja kyniä sekä tavoitteeksi listata paperille kummin tärkeitä ominaisuuksia ja tehtäviä. Pienryhmätyöskentelyn jälkeen koostimme niistä yhteisen listan. Kummien tehtäviksi ja ominaisuuksiksi Tönärille muodostuivat muun muassa seuraavat asiat: kummin tulisi toimia yksilöllisenä tukena uudelle jäsenelle, positiivisuus ja hyväntuulisuus sekä aito omana itsenään oleminen, yhteistyökykyisyys, empaattisuus sekä uuden jäsenen alkuun auttaminen ja tutustuttaminen Tönäriin.

Tällaista aloituskeskustelua ryhmän toiminnan luonteesta ja tavoitteista kutsutaan vuorovaikutusaloitukseksi. Sen avulla saadaan osallistujien yhteistyö hyvin liikkeelle. Vuorovaikutukseen perustuva aloittaminen helpottaa osallistumista ja auttaa hyvän työskentelyilmapiirin luomisessa. (Osallistavat menetelmät 2005, 6.) Käsittelimme samalla toimintamallilla aihetta ”Mitä kummius on?”. Keskustelimme ensin asiasta ja tämän jälkeen jaoimme kummit taas ryhmiin. Annoimme kummeille aikaa miettiä asiaa ja kirjata omia ajatuksiaan ylös paperille. Ryhmien mielestä kummius tarkoittaa klubitalo Tönärin edustamista, kykyä luoda me -henkeä, jäsenten ongelmassa auttajaa, sitoutuvuutta niin klubitaloa, kuin kummiutta kohtaan sekä erilaisten tilanteiden haltuun ottamisen ja ohjauksen taitoa.

Purkaessamme ryhmien kirjoittamia ajatuksia kummiudesta keskustelimme samalla mahdollisista tilanteista, joihin kummit saattavat joutua. Puhuimme muun muassa uuden jäsenen tutustuttamisesta, luottamuksesta, vaitiolovelvollisuudesta sekä mahdollisista epämiellyttävistä tilanteista, joita kummit arvelivat joutuvansa kohtaamaan. Keskustelimme myös siitä, ettei jäsenten tarvitse aina olla kummeina vaan kummina ollaan ja toimitaan oman jaksamisen mukaan. Talolle voi tulla myös ”tavallisena” jäsenenä.

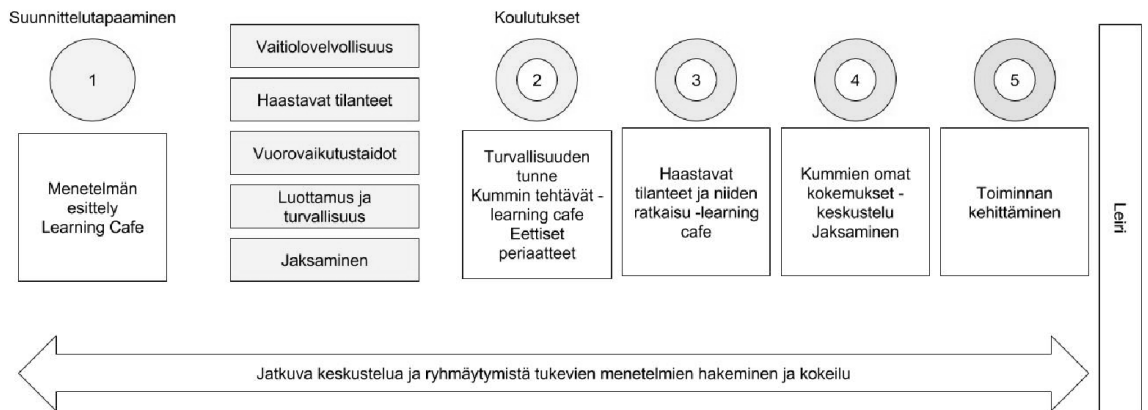
Yhteistutkiminen rakentaa omalta osaltaan ryhmän sisäistä luottamusta. Ryhmään osallistujien tutustuminen toisiinsa vaatii aikaa ja panostusta, mutta se on myös edellytys yhteistyölle. Alussa ammattilaiset voivat ehdottaa keskustelunaiheita, jos ryhmä ei niitä vielä tuota. (Palsanen 2013, 12.) Ohjasimme alussa ideointia antamalla pienryhmille keskustelun teemat. Näiden keskustelujen pohjalta mietimme yhdessä tulevien koulutusten aiheet. Puhuimme ensin mahdollisista vaikeista tilanteista, joita kummit ajattelivat voivansa kohdata. Tämän jälkeen keskustelimme kummin työnkuvasta Tönärillä. Esiin nousivat tärkeimpinä uuden

jäsenen taloon tutustuttaminen, vaitiolovelvollisuus, erilaisuuden hyväksyminen, luottamus, vuorovaikutustaidot sekä ristiriitatilanteet. Nämä asiat otimme koulutusten aiheiksi (Kaavio 4). Lopuksi sovimme syksyn kokoontumisten ajankohdat.

3.5.2 Tönärin kummikoulutukset

Ensimmäisenä kummikoulutuspäivänä aloitimme kummien kanssa keskustelut aiemmin sovituista teemoista. Tapaamisen pääaihe oli turvallisuus sekä turvallisuuden tunteen horjuminen ja lujittaminen. Vertailimme teoriaa Tönärillä jo tapahtuneisiin tilanteisiin. Mietimme, miten kummi voisi toimia tilanteessa rakentavasti ja koettaa ehkäistä tilanteen syntyä. Puhuimme kummien kanssa henkilökemioista ja siitä, miten kohdata kummille itselleen haastava jäsen. Masentunut tai negatiivisesti asioihin suhtautuva jäsen koettiin vaikeana kohdata. Mietimme, miten kummi voi auttaa heitä. Pohdimme, milloin kummi itse voi tehdä jotain ja milloin on syytä kääntyä suoraan talon henkilökunnan puoleen.

tönäri

Kaavio 4 Kummikoulutusten aiheet ja toteutus Tönärillä

Suunnittelutapaamisesta poimimme aiheeksi myös kummin vaitiolovelvollisuuden. Keskustelimme ja arvioimme kummin vaitiolovelvollisuutta ja sitä, miten se vaikuttaa kummin rooliin. Pienryhmätyöskentelyssä kummin tehtäväksi määriteltiin olla luotettava tukijajäsen sekä talon edustaja. Vaitiolovelvollisuus on siis

kummiuden kulmakivi. Vaitiolovelvollisuus mahdollistaa luottamuksellisen suhteen syntymisen. Kummi voi toimia toiselle jäsenelle ihmisenä, jolle voi kertoa aroistakin asioista. Kävimme kummien kanssa läpi myös mahdollisia tilanteita, joissa vaitiolovelvollisuus on rikottava ja kummin on kerrottava työntekijöille kuulemistaan asioista. Näitä asioita voivat olla esimerkiksi itsetuhoiset ajatukset asioista tai itsensä tai jonkun muun satuttamisesta puhuminen. Loimme yhdessä kummitoiminnan eettistä koodistoa ja pelisääntöjä jäsenten ja kummien turvallisuudentunteen takaamiseksi.

Yhteisössä pelisäännöt ohjaavat turvalliseen toimintaan. Niiden pohjalta tehdään valintoja, jotka lisäävät ryhmän yhtenäisyyttä ja yhteistoimintakykyä. Vertaistukitoiminnassa on myös hyvä määritellä perusarvot ja toimintaohjeet, jotka perustuvat ryhmän tarpeisiin. Vertaissuhteissa tulee usein esille arkaluontoisia asioita, minkä vuoksi eettiset toimintaohjeet on hyvä yhdessä avata. Salassapitovelvollisuus on vertaistoitiminnan luottamuksen perusedellytys. Molempien osapuolten on voitava luottaa siihen, ettei asioita käsitellä kyseisen suhteen ulkopuolella. On huomioitava myös, että vertaistuessa molemmat osapuolet ovat sekä antajia että saajia. Siksi on hyvä muistuttaa osallistujia, että heillä on oikeus määritellä itse rajansa keskusteluissa. Kantavia eettisiä periaatteita on myös tasavertainen ja kunnioittava suhde, jossa jokaisen osallistujan kokemus on yhtä arvokas. Lisäksi on pidettävä mielessä, ettei vertaistukisuhteessa pidä ryhtyä sellaiseksi asiantuntijaksi, johon ei ole saanut koulutusta. (Jyrkämä 2010, 49.) Tönärin kummit nostivat itse pienryhmäpohdinassa esille kaikki nämä eettiset periaatteet ja halusivat käydä niistä avointa keskustelua sekä saada tukea niiden soveltamiseen.

Vertaisuuteen kuuluu yhteinen pohdinta ja ratkaisujen hakeminen eikä tukihenkilön tarvitse itse osata kaikkea. Vertaistuki perustuu kokemustietoon eikä siinä tarvitse olla ammatillista osaamista. Vertaisen osaamiseen sen sijaan kuuluu kyky hakea tukea hankaliin tilanteisiin ja sitä kautta jaksamisen varmistaminen. (Holm 2010, 69.) Toisena koulutuspäivänä ristiriidoista keskustellessamme kummit kertoivat muutamista Tönärillä sattuneista tilanteista ja mietimme silloin tilannetta ulkopuolisen ja uuden kävijän silmin. Mietimme millaisen kuvan esimerkiksi uusi jäsen saa, jos hän joutuu keskelle riitaa. Kummit itse kehittivät keinoja, joilla tilanteita voisi koittaa lieventää. Pohdimme, miten uuden jäsenen voisi oh-

jata ulos tilanteesta ja siirtyä tekemään jotain muuta hänen kanssaan. Päämääränämme näimme kuitenkin sen, että kummien tehtävä olisi ristiriitatilanteissa pyrkiä rauhoittamaan tilannetta ja hakea työntekijä paikalle selvittämään tilanne.

Teemoja yhteistutkimisen ryhmälle mietittäessä kannatta huomioida, että kaikilla on mahdollisuus osallistua valintaprosessiin. Tyypillistä on, että keskustelu etenee soljuvasti valitusta aiheesta toiseen välillä sivuraiteille polveillen. On hyvä arvioida, milloin asiasta poikkeaminen tuottaa uutta tietoa ja milloin on syytä palauttaa ryhmä takaisin valittuihin teemoihin. Yleisesti sellaisiin aihekokonaisuuksiin sitoudutaan, jotka on itse valittu, hyödyllisiksi koettuja tai jotka ovat osallistujille läheisiä. (Palsanen 2013, 19.) Vertaistukitoiminnan luonteeseen kuuluu ajatusten ja mielipiteiden jakaminen. Ryhmässä on hyvä huolehtia puheajan tasaisesta jakautumisesta hiljaisempien ja puheliaampien välillä. Konkreettiset välineet puheenvuorojen jaossa muistuttavat siitä, että kaikilla on oikeus puhua ja velvollisuus antaa toisille tilaa ja aikaa mielipiteiden ilmaisuun. (Lehtinen 2010, 65.) Tönärin kummit olivat hyvin puheliaita ja hyvin perillä omasta klubitalostaan. Keskustelu kummiudesta ja sen sisältämistä asioista oli hyvin antoisaa. Saimme kuulla, millaista toiminta Tönärillä jäsenen silmin on. Pohdimme, miten jokainen saisi puheenvuoron kummien kesken ja keksimme idean, jota päätimme seuravalla kerralla koettaa. Käytimme jatkossa keskusteluissa kiertävää esinettä, joka kädessään sai puhua. Esine kiersi aluksi ringissä jokaisella vuorotellen ja sen jälkeen vapaasti. Tämä rauhoitti ja tiivistä selkeästi keskustelua sekä auttoi hiljaisempia ilmaisemaan ajatuksiaan. Lisäksi jokainen keskittyi hyvin kuuntelemaan toisen puhetta.

Kolmannesta tapaamiskerrasta muodostui erilainen, kuin olimme suunnitelleet. Kummit halusivat jutella vaikeista tilanteista, joita olivat kohdanneet Tönärillä. Keskustellessamme niistä huomasimme, että edellisellä kerralla juttelemistamme ristiriitatilanteiden ja henkilökemioiden taidoista olisi ollut tilanteisiin apua. Kävimme asioita läpi pohdiskellen ja yhdessä miettien, miten kummi olisi voinut tilanteen ratkaista tai toimia tukena toiselle jäsenelle. Tavoitteena tälle keskustelulle oli vahvistaa kummien tunnetta omasta osaamisesta ja ryhmän tuesta. Kummeista huokui tarve päästä keskustelemaan näistä asioista keskenään. Keskustelu oli hyvin avointa ja tunteikasta. Heille tuntui olevan mielekästä pohdiskella asioita ja kehitellä yhdessä ratkaisumalleja tilanteisiin. Ohjaajat joutuivat välillä

puuttumaan keskustelun kulkuun, koska osa haasteista henkilöityi eikä keskittynyt ratkaisujen löytymiseen.

Toisinaan on hyvä antaa ihmisten tuoda keskusteluun heitä vaivaavat asiat ja turhaumat. Tällöin saadaan hiertävä asia käsiteltyä ja voidaan ohjata keskustelu ratkaisujen ja vaihtoehtojen etsimisen suuntaan. Tärkeää on luoda turvallinen ilmapiiri tällaiseen keskusteluun. (Mönkkönen 2007, 28.) Ohjaajan rooliin kuuluu antaa osallistujalle mallia ongelmanratkaisussa, tilanteen analysoimisessa ja tulevaisuudenkuvien luomisessa ja tiedon aktiivisessa etsimisessä ja tulkitsemisessä. Yhteisessä työskentelyssä rooli voi alussa olla aktiivinen, mutta sen tulisi johtaa osallistujien omatoimisempaan ja vastuullisempaan työskentelyyn. (Osallistavat menetelmät 2005, 3.)

Yhteisössä toimivalla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa oman organisaationsa kehittämiseen ja hänen täytyy voida osallistua päätöksentekoon. Kannattaa tehdä kaikille näkyväksi, että jokainen yhteisön jäsen on tasavertainen toimija. Tällä tavalla maallikko kehittää kokemusosaamisen pohjalta niitä vahvuuksia, joita hänellä on. Ilmapiirin luominen on jokaisen yhteisön jäsenen vastuulla. (Myllymaa 2010, 91.) Viimeisenä koulutuspäivänä pohdimme, mihin kummeja Tönärillä tarvitaan sekä mitä muutoksia kummit voisivat Tönärin arkeen tehdä. Pyrimme teoittamaan, ettei toiminnan tarvitse välttämättä olla syvällistä ja toisen jäsenen elämää muuttavaa. Kummina oleminen voi olla ihan pieniäkin tekoja, jotka voivat merkitä toiselle paljon ja olla uudelle jäsenelle kipinä tulla talolle uudestaan. Myös aktiivinen osallistuminen talon toimintaan on tapa olla esimerkkinä ja kannustajana uusille ja vanhoille jäsenille. Kummit puhuivatkin siitä, miten heille ei ole muodostunut kilpailua kummijäsenten määrästä tai muustakaan toiminnasta, vaan he ovat yhdessä tyytyväisiä kummitoiminnan tehokkuuteen. Kaikki halusivat kehittää niin kummitoimintaa kuin Tönärinkin toimintaa.

Vertaistoimijat hyötyvät keskinäisestä tuesta ja ajatusten vaihdosta. Ne tukevat yksilön omaa kasvua tukijana sekä selviytymistä tehtävästä. (Myllymaa 2010, 92.) Kävimme kummien kanssa läpi tarkempia tietoja koskien viimeistä kaikille taloille yhteistä kummitapaamista leirikeskus Ristironkkelissa. Vaihdoimme kummien kanssa kokemuksia ja kuulumisia nykyisestä tilanteesta kummina. Kummit olivat tyytyväisiä kokemuksiinsa ja osallistumiseensa koulutukseen. He kokivat

koulutuksen kehittäneen heitä ihmisenä ja he kokivat myös pystyvänsä viemään jäsenten ääntä paremmin talon henkilökunnalle toiminnan parantamiseksi. Sovimme, että kummit pitävät työnohjauksen kerran pari vuodessa. Sovimme myös palavereista, joita kummit voivat pitää joko keskenään tai talon henkilökunnan kanssa. Näitä kokoontumisia olisi hyvä pitää, jotta kenenkään ei tarvitsisi tuntea olevansa yksin kummiuden kanssa. Näissä palavereissa kummit voivat myös rauhassa jakaa omia kokemuksiaan ja yhdessä miettiä tilannetta sekä sopivia ratkaisumalleja siihen.

3.6 Haasteet ja onnistumiset

Kummikoulutusten toteutuksessa ja suunnittelussa haasteena koimme kummien ja klubitalojen kummiryhmien erilaisuuden. Kiinnitimme erityistä huomioita hiljaisien ja vetäytyvien persoonallisuuksien rohkaisemiseen ja heidän kuulemiseensa. Meidän tuli myös osoittaa arvostusta puhelioiden osallistujien aktiiviselle panokselle yhteisessä suunnittelussa, mutta kyetä rajaamaan heidän käyttämänsä aikaa niin, että kaikki saivat tilaa omille ajatuksilleen. Koimme toisinaan haastavaksi löytää sellaisia käytännön menetelmiä, joilla saisimme ryhmätilanteet toimimaan. Yksittäisten ihmisten lisäksi jokaisen talon kummiryhmä oli dynamiikaltaan ja toimintatavoiltaan erilainen. Samanlaiset toimintatavat tai työskentelymenetelmät eivät sopineet eri taloille, vaikka käsiteltävät aiheet olivat suurelta osin samansuuntaisia. Kummien jaksamisessa oli myös isoja eroja, mikä vaikutti siihen, kuinka paljon asiaa ja tehtäviä pystyttiin kussakin koulutuksessa käsittelemään. Oli haastavaa tasapainotella koulutuksille asetettujen tavoitteiden, tapaamiskertojen määrän ja kummien jaksamisen välillä. Koimme, että jotkin aiheet tulivat tämän vuoksi käsitellyksi liian pinnallisesti eikä ratkaisuja kummien haasteisiin kyetty löytämään tyydyttävästi. Opinnäytetyön tekeminen yhdessä antoi mahdollisuuden keskustella kunkin talon kanssa eteen tulleista haasteista ja ratkaista niitä yhdessä. Hyödynsimme paljon automatkoja Kajaaniin ja Rovaniemelle.

Yhteistutkimisen menetelmää on mahdollista soveltaa erilaiseen toimintaympäristöön silti samalla säilyttäen menetelmän ytimen. Toimintatapa on aina osin paikallinen ja muokkautuu ympäristönsä mukaan. (Palsanen 2013, 6.) Tämä menetelmän muokkautuvuus teki mahdolliseksi koulutusten järjestämisen kolmeen eri-

laiseen taloon. Meille kouluttajille sovellettavuus näkyi oman oppimisen haasteena. Oli löydettävä erilaisia tapoja ja sovelluksia yhdessä sovittujen aiheiden opiskeluun ja tutkimiseen. Tässä hyödynsimme laajasti osallistavia menetelmiä ja tekemällä oppimista. Lisäksi erityisesti Jussi koki haasteellisena yhteistutkimisen menetelmän epämääräisyyden. Pitkä työkokemus koulumaailmassa oli antanut vahvat valmiudet erilaisten ryhmien vetämiseen, mutta nyt vaadittiinkin tarkasta etukäteisvalmistelusta soveltamiseen siirtymistä. Kaikkien ryhmien kanssa pääsimme koettelemaan omien ryhmänvetämisen taitojen rajoja.

Yhteistutkiminen haastaa sekä kokemosajaat että ammattilaiset ja heidän asenteensa. Se vaatii halua ja kykyä tuoda esille omat kokemukset ja mielipiteet. Dialogisuus ja menetelmän epämääräinen prosessiluonne vaativat epävarmuuden sietämistä ja aktiivisuutta. Lisäksi vertaisen täytyy pystyä näkemään itsensä kehittäjän asemassa. (Palsanen 2013, 27.) Yhteistutkimuksessa pätevät kaikki ryhmätoiminnan tavanomaiset lainalaisuudet. Ryhmä tarvitsee toimiakseen vastuunjako ja käytännön järjestelyistä sopimista. Vaikka puhutaan ryhmäprosessista, ei tarkoiteta, että kaikki asiat tulee hoitaa yhdessä vaan tehtäviä voidaan yhteisten päätösten jälkeen jakaa. (Palsanen 2013, 34.) Haasteena on siis yhteistutkimisen prosessin ymmärtäminen sekä ohjaajien että osallistujien taholta. Huomasimme, että pitää luottaa siihen, että tärkeät asiat tulevat nostetuksi esille. Kummijäsenet eivät tarvitse meidän asiantuntemustamme talonsa asioiden tai kummitoiminnan haasteiden kertomiseen. Meidän tehtävämme oli herätellä keskustelua ja ajatuksia, koota ne ja ohjata ratkaisujen hakemiseen. Sekä ongelmat että niiden ratkaisut löytyivät ryhmän omasta asiantuntemuksesta. Tämän oivaltaminen ja siihen luottaminen oli haastavaa sekä meille ohjaajina että kummijäsenille.

Kummitoiminnan hyvä käynnistyminen arjessa huoletti ja haastoi meitä koko koulutusjakson ajan useista eri syistä. Pienet kummiryhmät ovat haavoittuvia ja toiminta kärsii herkästi, jos osa joutuu jättäytymään pois. Haasteena oli myös kouluksissa käytyjen asioiden siirtäminen käytäntöön. Tähän kummit olisivat tarvinnut huomattavasti meidän resurssejamme enemmän tukea. Yhdessä hyväksi käytännöiksi sovitut toimintatavat eivät tulleet aina osaksi talon arkea. Jotkin vaa-

tivat liikaa rohkeutta ja toiset asiat eivät puolestaan toimineet arjessa suunnitellulla tavalla. Koska koulutusten määrä oli rajallinen, emme ehtineet riittävästi paneutua kummiuden käytäntöön viemiseen eri taloilla.

Toimintaa käynnistäessä on hyvä ottaa suunnitteluun mukaan koko työyhteisö, vaikka toimintaan nimettynä olisi vain yksi henkilö. Tällä tavalla koko yhteisö voisi paremmin osallistua toiminnan tukemiseen, uusien rekrytoimiseen sekä osallistujien tuottaman tiedon hyödyntämiseen. Myös tausta-ajatus yhteisestä jaetusta asiantuntijuudesta tulisi ymmärtää hyvin. (Palsanen 2013, 17.) Johdolta yhteistutkiminen vaatii sekä toimintatapojen ymmärrystä että käsitystä siitä, että toiminnan tavoitteet ja sisällöt määrittyvät osallistujien mukaan (Palsanen 2013, 29). Ohjaajien ja kummiryhmien olisi pitänyt panostaa tiiviimpään yhteistyöhön talojen henkilökunnan kanssa. Myös toiminnan jatkuminen ja uusien kummien rekrytointi taloille jäi koulutuksissa liian vähälle huomiolle. Pyrimme lähinnä tukemaan kummien itseluottamusta tehtävässään ja osoittaamaan heille, että heillä on riittävä osaaminen kummitoiminnan hoitamiseen ja uusien kouluttamiseen. Haasteellisuutta lisäsi se, että henkilökunta ei pystynyt olemaan tiiviisti mukana koulutuksissa. Kummikoulutukset olivat pääsääntöisesti jäsenten omia ryhmiä, joissa työntekijä kävi tarpeen vaatiessa mukana. Me ohjaajina emme myöskään osanneet perustella tai pyytää osallistumista vaan koimme, että pärjäämme. Jälkikäteen tarkasteltuna kummitoiminnan jatkon kannalta olisi kuitenkin ollut hedelmällisempää, jos vastuuhenkilö olisi ollut jokaisella kerralla mukana. Yhteistutkimisen menetelmän asiantuntijaosapuoleksi tässä koulutuskokonaisuudessa nousivat ohjaajat eli me.

Yhteistutkimisessa tavoitteena on tarjota osallistujille vaikuttamisen kanava kehittämistyössä. Varsinaisena tavoitteena ei siis ole toimia terapia- tai kuntoutusryhmänä. (Palsanen 2013, 9.) Ryhmätoiminta, johon sosiaalityössä on perinteisesti totuttu, poikkeaa yhteistutkimuksessa. Siinä ryhmä toimii vertaistukena toimijoilleen ja siinä on aina mukana jonkin asteinen terapeuttinen ulottuvuus. Terapeuttinen ulottuvuus ei kuitenkaan ole yhteistutkimisessa päämäärä vaan se on aina sivutuote. (Palsanen 2013, 9.) Klubitalojen ryhmät oli koottu kummitoiminnan kehittämiseksi ja käynnistämiseksi kullakin talolla. Kun kummiryhmien kanssa oli luotu luottamuksellinen suhde, keskusteluissa nousivat esiin erilaiset ristiriidat talojen sisällä. Kummit oppivat luottamaan sekä meihin että toisiinsa ja

kävimme keskusteluja, jotka olivat luottamuksellisia ja koskivat toisinaan kummien henkilökohtaisiakin asioita. Ulkopuolisille haluttiin avata vanhoja kokemuksia. Myös ryhmien jäsenten välillä olevat pienet jännitteet ja osallistujien henkilökohtaisessa elämässä kokemat haasteet nostivat päätään. Omalta osaltaan tämä kertoo luottamuksesta sekä ryhmää että ohjaajia kohtaan. Koska ryhmää ei kuitenkaan oltu tarkoitettu tällaiseen työskentelyyn, jouduimme ottamaan välillä tiukastikin kantaa näiden ongelmien käsittelyyn kummikoulutusryhmässä ja ohjaamaan keskustelut klubitalojen henkilökunnan kanssa käytäviksi.

Kummitoiminta toimi yhtenä yhdistävänä tekijänä kummitoimintaan osallistuneiden kesken. He oppivat hienosti tukemaan toisiaan kummeina ja työskentelemään aktiivisesti ja omatoimisesti klubitalojen ulkopuolellakin. Tähän asiaan vaikutti myös työntekijöiden tapa toimia kummien tukijoina ja neuvoina sekä avoin luottamus kummeihin ja heidän osaamiseensa. Kummit ottivat vastuun, jonka työntekijät heille antoivat ja kantoivat sen yhdessä. Palsasen (2013, 8) mukaan yhteistutkiminen on rajoja rikkovaa toimintaa, jossa niin palveluiden käyttäjät kuin ammattilaisetkin keskittävät osaamisensa yhteiselle intressille tuottaakseen laadullisesti ja toiminnallisesti parempaa palvelua (Palsanen 2013, 8).

Yhteistutkimukseen osallistuvat kykenevät muuttamaan henkilökohtaisesti raskeatkin asiat voimauttaviksi. Tämä on Palsasen mukaan ollut monelle toimintaan osallistuneelle merkittävä kokemus, joka on havaittu muun muassa lisääntyneessä hyvinvoinnissa. (Palsanen 2013, 10.) Kummien keskuudessa tapahtui useita hienoja kehittymisen prosesseja. Jouluuun 2015 mennessä kummit olivat muuttuneet rohkeammiksi ja avoimemmiksi. Kummit oppivat kertomaan oman mielipiteensä ja voittamaan ujoutensa.

Sosiokulttuurinen innostaminen tarkoittaa kasvua omana itsenään ja kasvua yhteisönsä aktiiviseksi kehittäjäksi. Sen tarkoituksena on myös herättää ihmisen tietoisuutta. Sosiokulttuurisen innostamisen menetelmiä ovat muun muassa vuorovaikutus, osallistuminen ja toiminta sekä sen merkityksen pohdiskelu. (Hakkarainen 2009, 29.) Onnistuimme herättämään kummeissa tietoisuuden omasta vaikuttamisen mahdollisuudesta sekä omata osaamisesta. Keskustelujen ja toimintaan osallistumisen myötä saimme kohotettua kummien luottamusta omaan itseensä sekä toisiinsa.

Sosiokulttuurisessa prosessissa osallistujan halutaan kehittävän itse itseään sen sijaan, että hänelle saneltaisiin toiminta mallit ja ohjeet. Näin toimimalla jo toimivat ja itsenäiset ryhmät saavat vahvistusta ja tukea toiminnalleen. Koulutukset suunniteltiin yhteistyössä ammattilaisten ja kummien kanssa. Kummit loivat itse tarpeen koulutuksille ja koulutusten aiheet tulivat myös kummeilta itseltään. Tällä tavoin kummit kehittivät itseään ja loivat tiiviitä kummiporukoita, joiden keskinäinen luottamus ja halu kehittyä kasvoi koulutusten aikana.

Dialogisessa suhteessa määritetään tilanne ja haetaan ratkaisuja yhdessä tasavertaisina kumppaneina. Turvallinen ryhmä on dialogisuuden perusta. Menetelmänä tasavertaisuuteen keskittyvä dialogi on hyvä: Jokaisen ääni tulee kuulluksi, jokaista arvostetaan ja keskustelu on molemminpuolista. (Mönkkönen 2007, 18.) Loimme tasavertaisuutta kummien keskuuteen erilaisin menetelmin, painottaen jokaisen äänen merkitystä ryhmälle. Painotimme myös, ettei niin sanottua väärää tietoa tai vastausta ongelmiin, joita yhdessä pohdimme ollut, vaan kaikki vastaukset olivat hyviä ja oikeita. Kummikoulutuksiin saimme aikaan turvalliset ryhmät, sillä jokaisella talolla kummien kanssa syntyi todellista keskustelua.

Dialogi syntyy, kun astutaan rohkeasti tietämättömyyden alueelle ja etsitään yhdessä uusia ajatuksia. Erittäin tärkeää dialogisen suhteen syntymiselle on se, että tilanteessa ei ole asiantuntijaa vaan tietoa rakennetaan yhdessä. (Mönkkönen 2007, 28.) Tietämättömyyden johdosta toinen henkilö on helpompi kohdata avoimesti määrittämättä ennalta, millaiseksi tilanne muodostuu (Mönkkönen 2007, 95). Lähdimme toteuttamaan kummikoulutuksia ymmärtäen sen, että kummit itse tuntevat talon ja sen toiminnan paremmin, kuin me. Meillä kenelläkään ei ollut tietoa siitä millainen kummikoulutus tulee loppujen lopulta olemaan tai millaisia keinoja kummikoulutuksissa tulisimme käyttämään tasavertaisen dialogisen suhteen saavuttamiseksi.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Sovelsimme yhteistutkimista kummikoulutusten järjestämiseen. Menetelmä erityisiä vahvuuksia kummikoulutuksissa olivat osallistujien voimaantuminen, ryhmän tuoma tuki sekä yhteisen tiedon ja kokemuksen kertyminen matkan aikana. Klubitaloilla näimme kasvutarinoita uusien kummijäsenten keskuudessa. Itse suunniteltu, toteutettu ja uskallettu sekä oma roolin muutos tuettavasta tukijaksi tuntuivat antavan osallistujille paljon rohkeutta ja uskoa itseen. Vertaistukitoiminnan käynnistämiseen tällainen voimaannuttava työskentelytapa soveltuu erinomaisesti. Oman ajatuksen tai idean kehittäminen yhteiseksi tiedoksi antoi osallistujille onnistumisen kokemuksia ja sitoutti toiminaan hyvin.

Meille ohjaajille yhteinen tutkiminen oli myös ammatillisen kasvun paikka. Opimme paljon tällaisen työskentelyn vaatimasta soveltamisen, kuuntelun ja avoimuuden taidosta. Pystyimme luottamaan yhteiseen, jaettuun asiantuntemukseen ja sellaiseen osaamiseen, joka tullut kokemuksen kautta. Emme olisi etukäteen suunnitellen osanneet tehdä tällaisia koulutusrunkoja emmekä nostaa oikeanlaisia asioita sopivissa yhteyksissä esille. Me kasvoimme koulutusten aikana rooliin, jossa toimimme kirjureina ja keskustelun puheenjohtajina sekä sellaisten menetelmien tarjoajina, joiden kautta osallistujat pystyivät tuottamaan materiaalia ja keskustelua. Oma ja talojen työntekijöiden sosiaalialan osaamisen rooli oli samanarvoinen kokemusosaamisen kanssa. Meille ohjaajille tämä oli terve muistutus kuntoutujien elämäkokemuksen arvostamisen tärkeydestä.

Huomasimme, että koulutuksissa kannattaa panostaa sisällön lisäksi rentoon tunnelmaan. Aika oli tärkein resurssi kummikoulutuksissa. Sitä olisimme halunneet lisää. On tärkeää, ettei tehokkuuden nimissä tupata päiviä täyteen ohjelmaa vaan aikaa varataan yhteiselle juttelulle. Havaintojemme mukaan se edistää ryhmäytymistä ja jaksamista. Koulutuspäivät saatettiin kokea raskaina, jos aikataulu oli tiukka tai aiheet raskaiksi koettuja. Tämä vaikutti jaksamiseen ja sitoutumiseen. Toiminnallisten menetelmien hyvä hallinta oli ensiarvoisen tärkeää. Olimme aina etukäteen miettineet ryhmälle ja käsittelyyn valittuun aiheeseen sopivia työskentelytapoja. Jouduimme käytännössä lähes jokaisella koulutuskeralla muuttamaan suunnitelmia tunnelman ja jaksamisen mukaan. Se, että meillä

oli aiempaa kokemusta erilaisten harjoitusten käytöstä, mahdollisti niiden soveltamisen tilanteisiin.

Yhteistutkimisen menetelmä tarjoaa rakenteen yhteisölliselle suunnittelulle ja oppimiselle sekä jaetulle asiantuntijuudelle. Samalla tuetaan itsenäisten ryhmien syntymistä ja toimintaa. Kummitoiminnan koulutukset itsessään onnistuivat hyvin, noudattivat dialogisuuden perusteita ja yhteistutkimisen menetelmän periaatteita. Koimme kuitenkin, että kummit olisivat tarvinneet vielä enemmän tukea ja vahvistusta, jotta toiminta olisi kaikilla taloilla ollut vankalla pohjalla. Tuki olisi voinut olla koulutusmuotoista tai vaihtoehtoisesti meidän olisi pitänyt panostaa enemmän työntekijöiden osallistamiseen ja menetelmän avaamiseen heille. Nyt koimme, että emme ymmärtäneet perustella ja tuoda esiin ammattilaisten osallistumisen merkitystä. Oletimme, että toiminta käynnistyy hyvin, vaikka henkilökunta ei ehtisikään aina olla mukana. Jäimme miettimään, ymmärsimmekö lopulta sitä, paljonko osallistuminen todella vaatii tukea ja ohjausta.

Tulevaisuuden, oppimisen ja kummitoiminnan jatkon kannalta merkittäväksi asiaksi muodostui dokumentointi. Jokaisen tapaamisen materiaalit, menetelmät ja tulokset pitää tiivistää sellaiseen muotoon, että kaikilla on mahdollisuus päästä niihin käsiksi ja palauttaa mieleen, mitä tehtiin ja opittiin. Kummien vastuulle annettiin myös uusien kummien perehdyttäminen ja siten samalla luotiin sitä varten materiaalia. Haastavaksi koimme sen, ettei kaikilta taloilta löytynyt kummijäsentä, joka olisi ollut valmis tällaiseen materiaalin kokoamiseen. Meillä itsellämme siihen ei ollut resursseja. Tärkeää on kuitenkin ymmärtää, että emme missään tapauksessa halunneet luoda vertaistoiminnan käynnistämisen manuaalia. Yhteistutkimisen menetelmän idea on systemaattisessa työskentelytavassa, joka tuottaa hyvinkin erilaisia sisältöjä ja lopputuloksia. Siksi emme halua, että kummikoulutusten runkoja käytetään jatkossakaan sellaisenaan missään. Yhteistutkimisen menetelmää sen sijaan voimme suositella käytettäväksi koulutusten suunnitteluun ja toteutukseen.

POHDINTA

Tutkimuksemme tarkoitus oli selvittää, miten yhteistutkimisen menetelmä soveltuu vertaistukitoiminnan käynnistämiseen. Käytännössä sovelsimme menetelmää Nuorten Ystävien kolmella klubitalolla kevään ja syksyn 2015 aikana järjestetyissä koulutuksissa. Käytännössä kyse on vertaistuesta, jossa talojen kokeneet jäsenet helpottavat uusien jäsenten aloittamista ja sitoutumista. Toteutimme uusille kummeille koulutukset, joissa menetelmänä käytimme yhteistutkimista. Tavoitteena koulutuksissa oli antaa valmiuksia kummitoimintaan.

Mielestämme yhteistutkiminen soveltui hyvin vertaistukitoiminnan käynnistämiseen. Menetelmä oli joustava tapa toteuttaa koulutukset ja se mahdollisti sisältöjen muokkaamisen kolmelle erilaiselle kummiryhmälle sopivaksi. Vertaistoiminnan paikat, kohderyhmät ja itse vertaiset ovat keskenään hyvin erilaisia, minkä vuoksi vertaiskoulutusten sisällön ja toteutuksen tulee vastata juuri kyseisen ryhmän omia tarpeita. Yhteistutkiminen perustuu siihen, että kaikki tuovat yhteiseen pöytään oman osaamisen ja kokemukset sekä kehittämisajatukset. Vertaistuella, sosiaalipedagogisella innostamisella, dialogisuudella ja yhteistutkimisella on samankaltainen perusta, joka rakentuu vuorovaikutuksesta, voimaantumisesta, yhdessä tekemisestä ja suunnittelusta, päätöksenteosta sekä oman elämän asiantuntijuudesta.

Me halusimme tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, josta olisi käytännön hyötyä sekä meille itsellemme, toimintaan osallistuville että toimeksiantajalle. Vaikka olimme molemmat opettaneet ja kouluttaneet työksemme, halusimme haastaa itseämme ja oppia uudenlaisen tavan toimia. Koko prosessissa parasta on ollut tutustua kummeihin ja saada ihmetellä heidän kanssaan vertaistoiminnan maailmaa. Olemme oppineet paljon. Haastavaa on ollut olla suunnittelematta, johdattelematta ja löytää keinot siihen, että ihmiset ymmärtävät oman osaamisensa. Kummit oikeasti itse osaavat ja heissä on jo valmiina tarvittava asiantuntemus. Välillä tuntui, ettei oma osaaminen ja tekeminen riitä siihen, että kaikkien talojen kummitoiminta käynnistyy. Piti myös myöntää, ettei toteutuminen ole kiinni yksin meistä ja meidän onnistumisestamme vaan myös mukana olleista ihmisistä ja heidän voimavaroistaan. Toisinaan olisimme kaivanneet enemmän tukea taloilta,

erityisesti kummitoiminnan starttaamiseen koulutusten välillä. Meidän olisi kuitenkin pitänyt pystyä tuomaan tämä ongelma paremmin talon työntekijöiden tietoon. Yhteistutkimisen menetelmän soveltaminen vaati meiltä paljon vanhojen toimintatapojemme kyseenalaistamista.

Havaitsimme, että yhteistutkiminen ja siihen liittyvä teoria vastaavat erittäin hyvin sitä, mitä kummikoulutuksissa käytännön tasolla tapahtui. Yhteistutkimisen menetelmän mukaan ihmiset tuovat yhteiseen pöytään kaikki tärkeät asiat ja kehittämisen kohteet. He myös pystyvät yhdessä etsimään niihin ratkaisuja, tekemään päätöksiä ja näin toimiessaan he voimaantuvat. Kummikoulutuksissa kävi juuri näin. Meidän oli välillä muistutettava itseämme siitä, että pitää luottaa prosessiin ja siihen osallistuviin ihmisiin eikä itse johdatella prosessia.

Sosiaalialan työssä on tärkeää kuulla asiakkaita ja hyödyntää heidän osaamistaan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä. Yhteistutkiminen antaa ihmisille mahdollisuuden osallistua olematta silti itse henkilökohtaisesti tulilinjalla. Menetelmän avulla ryhmä voi kehittää ja antaa palautetta yhteisen työskentelyn pohjalta. Samalla työskentelyyn osallistunut asiakas hyötyy itsekkin tekemästään työstä, kun toiminta muokkautuu hänen mielestään oikeaan suuntaan. Yhteistutkiminen antaa erittäin hyvät eväät tällaiseen tekemiseen. Me huomasimme, että sosiaalialan kompetensseista erityisesti eettinen ja asiakastyön osaaminen korostuvat yhteistutkimisen prosessissa.

Kummikoulutusten järjestäminen oli haastavaa, mukavaa ja opettavaista. Tämä opinnäytetyön raportti osuuden kirjoittaminen puolestaan on ollut huomattavasti takkuisempaa. Vaikka meillä oli hyvät lähtökohdat ja teoriat selkeinä, kirjoitustyö oli välillä tuskastuttavaa. Kirjoitimme yhteistä tekstiä pilvipalvelussa. Jaoimme osa-alueet keskenämme pienempiin kokonaisuuksiin, jonka jälkeen yhdistimme ne toisiinsa ja muokkasimme yhdessä tekstiä. Matkan varrella huomasimme, että yhteistutkimisen aikana olisi pitänyt pitää vieläkin tarkempaa päiväkirjaa valinnoista, menetelmistä ja niiden perusteluista. Dokumentoinnin tärkeys on nyt ainakin tullut meille selväksi.

Ensisijaisesti toivomme, että opinnäytetyön myötä Nuorten Ystävien klubitalojen kummitoiminta käynnistyy. Jatkossa kummit tarvitsevat tukea työhönsä ja jaksaa-

miseen. Tätä työtä voisi jatkaa soveltamalla yhteistutkimisen menetelmää työ-
ohjaukselliseen tukeen vertaistoimijoiden keskuudessa. Menetelmää voisi jat-
kossa käyttää myös muiden ryhmien omaehtoisen toiminnan käynnistämässä
ja kehittämisessä. Kiinnostavaa olisi myös selvittää, miten sosiaali-alan ammatti-
laisen rooli muuttuu ja osaaminen kehittyy hänen osallistuttuaan työskentelyyn
yhteistutkimisen menetelmällä.

LÄHTEET

Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi.

DalMaso, R. & Kuosmanen, V. 2008. Subjektiuden ja emansipaation edistäminen on 2000-luvun sosionomin sosiaalipedagogisen ammatin ja työn ydintä Teoksessa 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä (toim. L. Viinamäki), 35-48. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.

Gretschel, A & Kiilakoski, T 2007: Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 77. Opetushallitus, Nuorten osallisuus-hanke. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Sarja A 3, 2007.

Hakkarainen, J. 2009. Sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen ammatillisen identiteettini rakennusaineina. Tampereen ammatillinen opettaja-korkeakoulu. Opettajan-koulutuksen kehittämishanke. Viitattu 21.11.2015 <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/8096/Hakkarainen.Johanna.pdf?sequence=2>

Holm, J. 2010. Ihmisen kohtaaminen ja arvostava vuorovaikutus – vertaistoiminnan kulmakivi. Teoksessa Laatikainen, T (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö, 51-59, Viitattu 25.4.2015, ASPA http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf hakupäivä 25.4.2015

Jyrkämä, O. 2010. Vertaistukiryhmä käyntiin! Teoksessa Laatikainen, T (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA, 25-50, Viitattu 25.4.2015 http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf

Jyrkämä, O. & Huuskonen, P. 2010. Ammatillaiset vertaistoiminnan tukena. Teoksessa Laatikainen, T (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA, 81-85, Viitattu 25.4.2015 http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf

Karnell, S & Laimio, A 2010. Vertaistoiminta- kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Laatikainen, T (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA, 9-19, Viitattu 25.4.2015 http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf

Koskisu J.& Yrttiaho K. 2004. Keinoja omaan kuntoutumiseen. Kuntoutuksen työkirja. Helsinki. Mielenterveyden keskusliitto.

Kurki, L. 2000. Sosiaalipedagogiikka ja sen uudet sovellukset. Aikuiskasvatus. 2/2000. 109-118.

Lehtinen, I. 2010. Vertaisen työ – vuorovaikutuksellista voimaantumista. Teoksessa Laatikainen, T (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA, 61-70, Viitattu 25.4.2015 http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf hakupäivä 25.4.2015

Myllymaa, T. 2010. Vertaistoimijoiden jaksaminen ja työn tuki. Teoksessa Laatikainen, T (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA, 87-93, Viitattu 25.4.2015 http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus: dialoginen asiakastyö. Edita.

Nylund, M 2005. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Nylund, M & Yeung, A (toim.) Vapaaehtoistoiminta – anti, arvot ja osallisuus. Vastapaino. Tampere. 195-213.

Osallistavat menetelmät. 2005. Tuki- ja virikeaineisto. Kansan Sivistyksen Liitto KSL ry. Viitattu 2.5.2015 <http://www.ksl.fi/images/osallistavatmenetelmat.pdf>

Palsanen, K. 2013. Yhteistutkiminen versio 2.0. Soccan työpapereita 2013:3. Viitattu 13.3.2015 http://www.socca.fi/files/2335/Yhteistutkiminen-opas_sosiaalityohon_2.0_Kati_Palsanen.pdf

Pöyhönen, E. 2003. Mielenterveyskuntoutujien klubitalo, yhdessä kohti työelämää. Stakes

Soini-Salomaa, K. 2014. Tekemällä oppiminen – tuumasta toimeen yhteisöllisin työkaluin. Futura 33 (2014):3, s. 28-39.

Vähäkylä, L. 2004. Työtä tehden: Mielenterveyskuntoutuja työelämässä. Helsinki: Kirjapaja.

Julkaisemattomat lähteet:

Klubitalohanke päivitetty hankesuunnitelma 2014. Nuorten Ystävät ry.

Väliraportti 2014. Nuorten Ystävät ry. 31.3.2014.

Haastattelu

Joona, M. 2016 Nuorten Ystävät ry, palveluesimiehen haastattelu, 15.4.2016